

Amryw YSTYRIAETH
amryw HYFFORDDIADA
ganu Mawl, et Parch i DDU
ein bunhwr.

Y RHAN GYNTAF.

Gan WEINIDOG annheilwng o Eglwys Llan.

Sat. cxxviii. 3. — Cenwch i ni rai o gwrthodion.
Sat. cxxviii. 4. Cenwch yn llafar i'r Arglwydd
ddieu. Iesych, a ymlawenhwych, a chenwch.
Sat. cxxviii. 5. Dief gortolodd a pethydwr
yn mhacwyl ychawn.

A graphwyd yn LLUNDAIN yn y Elydd.

Alad-
iladaeth

o faintjoli nag yr
Gwaith yn bwriadu. Am
au, y dymunaf arnoch i dder-
ig byn o'm Cariad a'm disrifol Ewy-
a i chwi, gyd â'r unrhyw roesaw ac add-
der ag y derbyniasoch o'm Llafur egwan am-
rydjan o'r blaen; yr byn a rydd i mi galon-
i'ch gwafanaethu yn rhagor yng Ngwaith
Mawr, ac Achos traphwysig eich Heneid-
guarthfawr chwi, yn ôl maint y Cymmorth a'r
waith a ddygo eich Gweddian chwi i mi o'r
fodd.

Ni ellais i feddwol, yn bresennol, pa fodd i'ch
ar waith ynghylch unrhyw orcbwyl mwy ang-
ddol, a buddiol, na moliannu Duw, Cre-
Gallu y Nef a'r Ddaear, Cynhaliwr
ffyddlon

ffyddlon ein Bywyd, ac Awdwr barhonnus ein
Drugareddau. Gwelais gymmain o Ddajom
Duw fy hun, cefais yn ddibeddiant gynifer o
Drugareddau a Gwaredigaethau ganho, a phro-
fais gymmain o Felusder a Chysuron hyfryd ei
Gariad; ag fy'n doddi fy Enaid dan anfeidrol mwy
o ddyled i'w glodfori ef, nag y gallaf byb fod
yn ddigonol i dalu: A pheth a allwn rhannu
orau, yn y fath achos, na chymmell pawb, byd
eithaf fy ngallu, i foliannu Duw gyd â mi?

Ac er i mi archwaelbu cymmain o hyfrydwch a
gwynfyd cyffredin y byd â'r bywyd bwm â neb
arall; etto yr oeddwn yn gwbl-ddieithr i wir Dd-
ddanwch a Gwynfyd diwenjaith, byd oni ddaeth-
ym i adnabod rhyw faint am Glod a Chariad
DUW yng NGHRIST: Yna y profodd fy Enaid
ychydig o'r Gwynfyd didwyll a'r Diddanwch a
byb. A pha ham y bywtaum y tammaid melus
fy mben fy hun, beb gyfrannu peto a'i y
rhwng y rhai sydd annwyl gennyf?

Nid wyf yn ammau, nad yew pawb
Wasanaethwyr Duw yn ymborthi arno yn
ach na mi; ond y mae eraill yn ddieithriaid i
yr Aberth, yn dwrddio yngkylch gwagedd, y
au, a breuddwydion y byd, y rhai a chwedd-
yn fawr eu gwabawdd i ymddigrifo ym mawr
Chariad Duw.

Oh fy Mrodyr! attokwg, rhoddwch Fawl
DDuw eich Prynwr; ac ese a rydd Râs a Ben-
dith i chwithau: Moliennwch ef, ac ese a rydd
chwi fwyfwy o'i Râs a'i Fendith; a chwi a ge-
ymddigrifo ym mwyfwy o Hyfrydwch ei Fod-
rwydd a'i Gariad ef.

Canu, y mae canu Salmau, a Hymnau, ac
Salmâu Ysbrydol, yn fuddjol i'ch tynnu yn nêś at
Duw; a chwedī bod yn fuddjol, trwy ei Fen-
dich ef, i weithbio Tröedigaeth mewn rhai, ac i
gynbyddu Grâs yn y Duwjoljon oll a'i barferent.

Mae banes gywir am Weinidog yn Lloegr, er
ys mwy nâ deugain mlynedd, wedi ei ofod yn Fu-
gail ar Blwyf a oedd yn gwbl annuwjol. Wedi lla-
furio ym mysg y bobl dros dro yn ofer, ni's gwyddai
beth a wnai, nes dyfod i'w feddwol i dynnu yngbyd
nifer fychan o bobl jeuaingc i ddysgu canu Salmau:
Im mben ychydig, fe ddaeth ychwaneg; ac, o'r
diwedd, lawer mwy. Trwy ddefnyddio'r dechreu-
ad bychan byn, a Duw yn cydweithbio, bwy a dde-
chreuasant gael blâs boff ar Berarogl Crefydd; a
llawer o bonunt a dderbyniasant Rym Duwjoldeb,
a adfywjodd Crefydd trwy'r rhan fwyaf o'r
ll blwyf; yr Aradwyr, a'r Gweithwyr, a'r
a y meysydd, a ddysgasant ganu Mawl
Duw, gyd â'u gwaith a'u galwad, yn lle'r
u celwyddog, y caneuau ofer, a'r gogan-
fasweddgar, a oedd arferol gantbunt o'r

Y Gŵr enwög St. AWSTIN a ddywaid, pan
oedd Grâs Duw yngbhlch gweithbio Tröedigaeth
ntbo, a ei ysbryd ef yn cynbyrfu yn rbyfedd, a'i
enaid yn llammu o orfoledd, pan yr oedd yn clywëd
Pobl DDuw yn canu Mawl iddo: Yr oedd ei gal-
lon, medd efe, yn tyneru ac yn toddi oddi fewn
iddo, fel nad allai attal tywallt allan ddeigrau
er, pan yr oedd Per-leisiau'r Duwjoljon, yn
liannu'r ARGLWYDD, yn seinio yn ei glust-
Y Nefolgerdd felusaidd bon oedd yn deffro
y cyfryw Hyfrydwch, a phe buasai'n sefyll
wrth

orth borth y Nefoedd, yn clywëd adsain Gorfoledd
y rhai Gwynfydedig o'r tu mewn iddi, ac yn ei
lenwi o hiraeth am fod yn wîr o nifer y Seintiau :
Canys, yr oedd Pobl DDUW gynt yn dyrchafu eu
llais â'u boll egni yn y Cynnulleidfaoedd a'u Teu-
luoedd i glodfari Duw, megis rhai yn cydganu ag
Angylion Duw, ac y dybiai llawer i fod yn bresen-
nel yn yr Eglwys yn anweledig yn eu mysg, Sal.
CXXXVIII. 1. 1 Cor. xi. 10.

Rhai o bonunt a ddywaid, fod megis y magwyr-
ydd oddi amgylch iddunt yn dadseinio, ac ymron
a chrynu, pan fyddent yn ymgynhyrfu gyd ag
adwydd mawr a Gorfoledd i gydganu â'u gilydd ;
yr oedd fel sŵn dyfroedd lawer : A phan y cydleifi-
ent allan yn galonnog, Amen, ar ddiwedd yr
Addoliad, yr oedd fel llef taran fawr ; ac megis
llef taranau cryfion y dywedent, ALELUJA.
Dad. xiv. 2. xix. 6.

Chwi a gewch Fynegaeth am amryw Ejsampel
o Dduwjolion yn canu Mawl i DDUW, yn y
Traethawd bwn ; yr bwn, gan blygu fy ngliniau
ger bron Duw a Thâd ein Harglwydd JESU
GRIST, a thrwyddo ef ein Tâd ninnau, a orebym-
mynnaf i'ch ystyriaeth chwi, gyd â deng mîl o
Fendithion !

Chwi a gewch weled Adnodau o'r Ysgrythur
Lân yn aml yntho : Canys, ni fynnwn, er ennill
deng mîl o fydoedd, byth 'sgrifennu Lyfr a fai'n
tueddu dynion i esgeuluso darllain yr Ysgrythur ;
ond, yn bytrach o lawer, y cyfryw a'u gogwydd
i'w darllain yn fwy, ac yn fwy awyddus a
allus : megis y dymunodd LUTHER enwäg,
Lyfrau ef i gyd gael eu llosgi yn y tân,
trach nag y byddai iddunt beri i neb ddarll-

yn llai. A' phwy eiriau a fendithia Duw
yn rhagorach na'i Air ei hun? Ac erjôed nid
gredwaethodd fy enaid i eiriau melusach, na geir-
iau grymusach, na geiriau purach, na Geiriau
Duw ei hun.

Pa feiau bynnag y weloch yn y Llyfr ymma,
berwch yn dirion, er mwyn yr Ystyr a'r Diben o
bono : Canys dyfod y mae attoch, i geisio gennych,
ac i'ch dysgu, i foli Duw, er Llës annrheitho' i
chwi. O's ni fydd wrth eich bodd, dywedwch i'r
Dŷn wneuthur ei orau ; a pha beth a allai neb
wneuthur ychwaneg ? Meddyliwch befyd, mai o
Gariad ac Ewyllys da i chwi, y poenais yn ei
gylch ; a phe buasai neb eraill wedi 'sgrifennu yng-
hylch hyn o'r blaen i'r CYMRY unjaith, ni ryfgy-
nawn i gyffwrdd â'r Gorchwyl. O's, trwy Râs
a Bendith Duw, y cewch Lês oddi wrtho, hyn a
dymunaf ; sef. Bod i chwi, er mwyn CRIST a
Chariad Duw, gyfrannu o'r Llës a dderbynioc
rhwng eich Teulu, eich Carennnydd, a'ch Cyfeill-
ion, i'w cymmell a'u dysgu bwy i foli Duw gyd
â chwi ; a chaniatáu o bonoch chwi a bwyntau ran
yn eich Gweddïau i'ch

Gwasanaethwr, a'ch Carwr,
a'ch Brawd caredig yn yr
Arglwydd JESU.

Y Rhagymadrodd.

Y Mae'n hysbys i bawb, ag fy'n brofiadol yn ffyrdd Duwjoldeb, na's gellir cynhyddu mewn *Grâs*, a *Chymmandeb* a *Duw*, heb arferu yn ddyfal, yn ddifrif, ac yn ddi-esgeulus, y *Moddion* a'r *Cyfyngau* o *Râs* a ordeiniodd Duw i'r diben hynny.

Y rhai di-ymgais yn ôl Sancteiddrwydd, a esgeulufant Foddion *Grâs*, ac Ordinhadon Jechydwrïaeth, ydynt yn aros o'r gwir fodd mewn pechod a cholledigaeth, yn ddi-râs, yn ddi-Dduw, yn ddiethbriaidd i wladwrïaeth *Isrâel*, yn estronjaidd i ammodau'r addewid, heb obaith ganddunt, ac heb Dduw yn y byd^a.

Ac y mae'n ddiammau, fod yr holl addolwyr ffurfiol a'r proffeswyr cnawdol, sef, y rhai a arferant Ddyledswyddau Crefydd yn swrthlyd, gan orphwys arnunt, heb adnewyddiad yr Yf-bryd Glân, yn twyllo eu hunain : canys, o weithredoedd y ddeddf y maent, a than felltith^b, heb eu darostwng i ufudd-dod Ffydd : Nid ydynt yn credu'n jachusol yng Nghrist Iesu gorphwys y maent ar sail gyfeiliornas, meg rhai yn adeiladu tŷ tég ar y tywod, yn hwnnw gwymp i lawr pan ddél y dymnestl ddych.

^a Eph. ii. 12.

^b Gal. iii. 10.

llyd o farn a dinystr i chwythu arno ; a'i gwympodd mawr ^c.

Eithr gwŵr Addolwyr Duw, y rhai a'i haddolant ef mewn ysbryd a gwirjonedd, y rhai a ddyfsgwyd gan Dduw, ac a ddygwyd i gredu yng Nghrist Jesu ; hwy a ânt rhagddunt o nerth i nerth, tra font ar y ddaear, nes iddunt, o'r diwedd, fod yn addfed i'r nefoedd. Trwy Fendith Duw ar eu dyfalwch ynghylch Moddjon ac Ordinhadau'r Bywyd tragywyddol, heb fod yn ddiog mewn diwydrwydd, ond yn wrefog yn yr Ysbryd, yn gwasanaethu'r Arglwydd ^d, y maent yn mawr gynhyddu yng Ngrâs Duw, a Diddanwch yr Ysbryd Glân : Canys y neb a weithio â llaw dwyllodrus, a fydd dlawd ; ond llaw y diwyd a gyfoethboga ^e. — Enaid y diog a ddeisyf, ac ni chaff ; ond enaid y diwyd a wneir yn frâs ^f.

Er mwyn ein hannog ni i fyned rhagddom yn gynhyddus ac yn fywjog yn ffordd Duwjoldeb, ac er mwyn cynnal a chynhyddu ynnom gymmundeb gwrefog a chyfeillach ysbrydol â Duw yn feunyddjol, fe ryngodd fodd i'r Arglwydd Jesu i ordeinio amryw o Gyfryngau a Moddjon i'n cynhorthwyo ni, megis dyfal ymarfer â Gair Duw ; sef, gwranddo, a darllain, a chwilio'r ysgrythurau ^g ; ac fydd fuddjol i atbrawiaethu, i argyweddi, i geryddu, i byfforddi mewn cyfiawnder : fel y byddo dŷn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i bob gweithred dda ^h. A chyd â hyn, i weddio yn ddibaid, ac heb ddiffygio ⁱ ; ob amser â phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr ys-

^c Math vii. 26, 27.

^d Rhuf. xii. 11.

^e Diar. x. 4.

^f 1. iii. 4.

^g Joan v. 39.

^h 2 Dim. iii. 16, 17.

ⁱ viii. 1.

*bryd^k : Canys pob un sydd yn gofyn, sydd yn derbyn ; a'r neb sydd yn ceisio, sydd yn cael^l. A Gorchymmyrn arbennig a roddir i ni hefyd, i arferu yn barchus ac yn fynych Gymmun bendedig Gorph a Gwaed Crist, er coffadwriaeth grediniol a diolchgar o hono, byd oni ddol drachefn i'n cymmyrd ni atto ei hun i'w Ogoniant tragywyddol^m. Yr Ordinhâad gyffegredig hon sydd odidog rhagorol i gynhefu cariad, a chwanegu grafau, Plant Duw ; ac i gryfhau eu ffydd am ran a hawl sicr yng Nghrist, a holl ffrwythau annhraethol ei Farwolaeth ef : O blegid, *Phiol y fendith a fendigir yn Swpper yr Arglwydd, onid cymmun gwaed Crist ydyw ? a'r bara a dorrir yno, onid cymmun corph Crist ydywⁿ ?**

Y mae Cyfryngau a Moddion eraill amryw o *effaith mawr*, trwy Fendith Duw. i gynnal a fynu a chynhyddu *gwîr Dduwjoldeb* yn eneidiau Pobl Dduw, y rhai a orchymmynnir yng Ngair Duw, ac y ddylid eu harferyd yn ddieffeulus yn eu hamserau cyfaddas ; sef, *Myfyrio* ac *Ymprydio*, *Hunanymboliad*, ac *Ymddiddanion buddiol* ac adeiladol rhwng Cyfeilljon defosiynol a'i gilydd, a'r cyffelyb ; ac yn enwedigol, *canu Mawr*, a chlodfori Duw ar gân, mewn *Salmau*, a *Hymnau*, ac *Odlau Ysbrydol* : yr hyn sydd ran ddyledus o Addoliad Duw, ac yn ddyledswydd hoff a buddiol i'r sawl a adwaeniant yn brofiadol ei Gariad ef yn y Prynedigaeth sydd iddunt yng Nghrist Jesu, ac a brofasant hyfrydwch Cymmundeby Saint a'i

^k Eph. vi. 18.
xi. 23—26.

^l Math. vii. 7, 8.
ⁿ Pen. x. 16.

dyd ef trwy Grist yn y dŷn oddi mewn.
 Ffithr y mae'r Ddyledswydd barchedig hon
 wedi myned, yn yr oes bresennol, dan esgeu-
 lusiad mawr mewn llawer o Eglwysydd a Theu-
 luoedd, a chan ddynjon wrthunt eu hunain
 hefyd; yr hyn sydd un achos o'u hoerfelgar-
 wch yn y rhannau eraill o Addoliad Duw; yn
 anfynych, yn anfedrus, yn ddiofal, ac yn oer-
 llyd, y mae amryw eraill yn ei chyflawni; ac
 felly y mae hi'r awr hon yn llawer llai o barch
 ac arferiad, ac am hynny yn lai buddiol, nag
 yn y dyddiau gynt, pan ydoedd y Cristjonog-
 jon yn fwy gwrefog mewn Crefydd a Chariad
 Duw. Nid oes un rhan o'r Addoliad ag a
 ŷm ni yn gyflawni i Dduw ar y ddaear mor
 gyffelyb i *Addoliad Duw yn y nefoedd*, ag yw
 Canu Mawl; ac, er hynny, dymma'r rhan ag
 a ŷm ni arferol i gyflawni waethaf, ac i esgeu-
 lo fwyaf.

O herwydd pa ham mi fernais yn angenrheid-
 iol, o serch i Addoliad Duw, a diddanwch ei
 Bobl ef, i ddywedud fy meddwl ynghylch hyn.
 Ac yn gymmaint mai naill ai llwyr *esgeulusiad*
neu gamarferiad yw'r ddau beth ag ŷm ni yn
 seius ynthunt mewn perthynas i'r Ddyledswydd
 ymma, nid oes ochos i mi gymmeryd un drefn
 ddyrys: Canys mi allaf, hyd y welaf fi, lefaru
 cymmaint ag sydd raid yn ei chylch yn y naill
 neu'r llall o'r ddwy ffordd hyn; sef, *yn gyntaf*,
 trwy ddwyn ar gôf i chwi y cyfryw Ystyriaethau
 sgrythurol ag y ddengys y *dyled* a'r *rhwymedi-*
ad sydd arnom i ganu Salmau a Hymnau er
 i Dduw: Ac, *yn ail*, trwy ofod o'ch
 cyfryw Hyfforddiadau a Rheolau, ag

a ddengys ym mha fodd y mae cyflawni'r
Ddyledswydd ymma yn gymmeradwy ac yn
fuddjol.

Mi wnâf fy ngorau, trwy Gymmorth Duw,
i ofod o'ch blaen chwi, *yn gyntaf*, y cyfryw
Ystyriaethau ysgrythurol, a Rhesyymau, ag a
ddengys y dyled a'r rhwymedigaeth fydd ar
bob dŷn i ganu Salmau a Hymnau er Mawl i
Dduw : Ac mi attolygaf i Râs a Bendith Duw
eu gwneuthur hwynt yn fuddjol i bob un a'u
darlleno, fel na wnelont yn gamweddus â Duw
yn hŵy, trwy attal ei Fawl ef oddi wrtho, nac
ychwaith esgeuluso Ordinhâad mor fuddjol
iddunt eu hunain ; eithr ymrôï felly i foli Duw,
dros amser byr eu bywyd ar y ddaear, fel ym
mhen ychydig y byddont dros byth yn gwbl
gyflawn o Orfoledd gwynfydedig, yn perleisio
Mawl tragywyddol i Dduw yn y Nefoedd. A
dyweded pawb, *Amen.*

M I lefaraf am yr Ystyriaethau a ddang-
ofant ein dyled i glodfori Duw, mewn
SALMAU, a HYMNAU, ac ODLAU Ys-
BRYDOL, yn y Pennodau sy'n canlyn.

P E N. I.

*Am yr Ystyriaeth o Dduw, ag y ddylai
gymhell a dirio pawb i ganu Mawl iddo.*

AD-
NOD
1. **M**AE amryw Ystyriaethau am
Dduw, a *Pberffeithrwydd ei*
Nàtur ef, ag ellyd gasglu oddi
wrth reswm naturjol, yn dangos ein dyled i'w
glodfori ef, a chanu ei Fawl : ond nid yw raid
i ni drafaclu megis wrth olau'r sêr, neu yn
nhywyllwch a chymhylau'r nôs, yn hytrach
nag wrth liw dydd ; gan fod *Haul Cyfiawnder*
yn ein goleuo ni yn Athrawiaeth yr Ysgrifen
Sanctaidd, ag fydd yn hyfbysu hyn yn llawer
mwy eglur nâ rheswm neu ddyall naturjol, ag
fydd wedi tywyllu cymmaint, trwy Gwyp
Dŷn oddi wrth Dduw i lygredigaeth a phe-
chod.

2. Y mae'r Ysgrythur yn ein dysgu i gyd-
nabod y rhwymedigaeth fydd arnom i glodfori
Duw, o herwydd y *Marwrbydi anfeidrol a gogo-
neddus* a berthyn iddo ; yr hyn ni ddichon neb
ei adrodd na'i ddirnad, ac ni 's gellir llefaru am
ychydig o hono mewn un modd gwell, nag yn
y Geiriau y mae Duw ei hun yn eu dysgu i'w
Bobl, y rhai a gynhyrfwyd gan yr Ysbryd Glân,
trwy'r ystyriaethau hyn, i'w foli ef ; fel y
gellir mewn amryw fannau o'r Ysgrythur. Y
min *Dafydd* sy'n llefaru am Fawredd Duw,
ei glodfori fel hyn : *Beunydd y'tb fen-
ditbiaf ;*

diibiaf; a'th Enw a folaf byth ac yn dragywydd.
Canys, Mawr yw'r Arglwydd, a chanmoladwy
jawn; a'i fawredd sydd anchwiliadwyⁿ. — Mo-
lwch yr Arglwydd. Gweision yr Arglwydd, mo-
lwch; ie molwch Enw'r Arglwydd. Canys,
Uchel yw'r Arglwydd goruwch yr holl genbedloedd;
a'i ogoniant sydd goruwch y nesoedd^o.

3. Fe ddylai'r ystyriaeth o Awdurdod a Go-
ruchafiaeth y Duw mawr, a'r Llywodraeth a
berthyn iddo dros bob peth, fel Arglwydd yr
arglwyddi, a Brenin y brenbinoedd, a Phen-
llywydd nesoedd a daear, gyffrôl holl blant
dynjon i'w foli ef. Yr holl bobl, curwch ddwy-
law; llafargenwch i Dduw â llef gorfoledd. Canys
yr Arglwydd goruchaf sydd ofnadwy, a Brenin
mawr ar yr holl ddaear. Canys Brenin yr holl
ddaear yw Duw: cenwch fawl yn ddyallus. Duw
sydd yn teyrnasi ar y cenbedloedd: cistedd y mae
Duw ar orseddfainge ei sancteiddrwydd^o. Pan
ddychwelodd dyall Nabuchodonosor atto, a
dyrchafu o hono ei lygaid tu a'r nesoedd, ar ôl
bod o hono, trwy gyfiawn Farn Duw, yn
ystâd a chyflwr anifeiljaidd y maes dros saith
mlynedd, efe a foliannodd Dduw, o blegid ei
Lywodraeth dragywyddol a'i Fawredd, fel y
mae efe ei hun yn tyftio: Ac yn niwedd y dydd-
jau myfi Nabuchodonosor a ddyrchefais fy llygaid
tu a'r nesoedd, a'm gwybodaeth a ddychwelodd
attaf, a bendithiais y Goruchaf, a moliennais a gogo-
neddais yr bwn sydd yn byw byth, am fod ei lyw-
draeth ef yn llywodraeth dragywyddol, a'i fren-
jaeth byd genbedlaeth a chenbedlaeth. A holl drigolion

ⁿ Sal. cxlv. 2, 3.

^o Sal. cxliii. 1, 4.

^o Sal. xlvii. 1, 2, 7, 8.

daear a gyfrifir megis yn ddiddym : ac yn ôl ei
 ewyllys ei bun y mae yn gwneuthur â llu'r nefoedd,
 ac â thrigolion y ddaear ; ac nid oes a attalio ei law
 ef, neu a ddywedo wrtho, Beth yr wyt yn ei
 wneuthur^a ? Y Brenin Dafydd a'r holl bobl
 gyd ag ef a glodforasant yr Arglwydd, o he-
 rwydd ei oruwch Lywodraeth dros bob peth, a
 Mawredd ei Gyfoeth a'i Allu, pan oedd efe a'r
 bobl yn aberthu'n ewyllysgar tu ag at adeiladaeth
 y Deml. Yna y benditbiodd Dafydd yr Arglwydd
 yngŵydd yr holl dyrfa ; a dywedodd Dafydd,
 Bendigedig wyt ti, Arglwydd Dduw Isrâel, ein
 Tâd ni o dragywyddoldeb byd dragywyddoldeb. I
 ti, Arglwydd, y mae mawredd, a gallu, a gogo-
 niant, a goruwchafiaeth, a harddwch : canys y
 cwbl yn y nefoedd ac yn y ddaear sydd eiddot ti ; y
 deyrnas sydd eiddot ti, Arglwydd, yr bwn befyd a
 ymddyrcbefaist yn ben ar bob peth. Cyfoeth befyd ac
 amlyddedd a ddeuant oddi wrthyt ti, a tbi sydd yn
 arglwyddiaethu ar bob peth, ac yn dy law di y
 mae nerth, a chadernid ; yn dy law di befyd y mae
 mawrbâu, a nerthu pob dim^r. Felly y dylai'r
 ystyriaeth barchus o Awdurdod a Goruwchaf-
 iaeth y Duw mawr ddeffrôl holl Bobl Dduw
 i'w foliannu ef. Molwch Enw'r Arglwydd ;
 gweision yr Arglwydd ; molwch ef. Canys mi a
 w'n mai mawr yw'r Arglwydd ; a bod ein Har-
 glwydd ni goruwch yr holl dduwiau^s.

4. Y mae Perffeithrwydd anfeidrol a gogone-
 ddus holl Briodoliaethau rhyfeddol Duw yn gyfryw,
 a y dylai'r ystyriaeth o honunt gymmell pawb
 a glodfori ef, a chanu ei Fawl ; megis Tra-
 chyddoldeb Duw, a'i Anghyfnewidioldeb

^aiv.34,35. ^riCron.xxix.10—12. ^sSal.cxxxv.1,5.
 ef.

ef. Y rhai a drigant ger ei fron ef yn y nefoedd, a syrthiant i lawr, ac a addolant yr bwn fydd yn byw yn oes oesoedd^t : Fel yn ddilys y gweddai i ninnau oll ag fydd ar y ddaear wneuthur. Nid ydynt yn gorphbwys ddydd a nôs, gan ddywedud, Sanēt, Sanēt, Sanēt, Arglwydd Dduw hollalluog, yr bwn oedd, a'r bwn fydd, a'r bwn fydd i ddyfod^v. Molianna dithau'r Arglwydd, O fy naid ! canys, Dy noddfa yw Duw tragywyddol, ac oddi tanodd y mae'r breichiau tragywyddol^w. — Tâd y goleuni yw Duw ; gyd â'r bwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod trädigaeth^x. — Yr un yw efe, ddoe, beddyw, ac yn dragywydd^y.

5. Felly hefyd y dylid clodfori Duw, o blegid ei amrywjol Briodoliaethau rhyfeddol eraill ; fef, Mawredd anfeidrol ei Ddoethineb a'i Allu. Y mae efe yn ddoeth o galon, ac yn alluog o nerth : pwy a ymgaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd^z ? — Gyd ag ef y mae doetbineb, a chadernid ; cyngor a dyall fydd ganddo^z. — Creawdwr cyrrau'r ddaear : ni ellir chwilio allan ei synwyr ef^b. — Yr Arglwydd yw fy nerth a'm tarian ; ynddo ef yr ymddiriedodd fy nghâl, ac myfi a gynborthwywyd : o herwydd byn y llaweny- chodd fy nghâl, ac ar fy ngbân y clodforaf ef^c. — Mawr yw ein Harglwydd, a mawr ei nerth : aneirif yw ei ddyall. Cydgenwch i'r Arglwydd mewn diolchgarwch : cenwch i'n Duw â'r delyn^d.

6. Mae'n ddiammau, y dylid ei glodfori ef, o blegid ei Gyfiawnder a'i Sancteiddrwydd an-

^t Dad. v. 14.

^v Dad. iv. 8.

^w Deut. xxxiii.

27.

^x Jago i. 17.

^y Heb. xiii. 8.

^z Job

ix. 4.

^a Pen. xii. 13.

^b Esay xl. 28.

^c Sa

xxviii. 7.

^d Sal. cxlvii. 5, 7.

Seidrol. Cenwch i'r Arglwydd, ei sainet ef; clodforwch wrth goffadwriaeth ei sancteiddrwydd ef.^e—Clodforaf yr Arglwydd yn ôl ei gyfiawnder; a chanmolaf Enw'r Arglwydd goruchaf^f.—Am yr Hollalluog, ni allwn ni mo'i gael ef: ardderchawg yw o nerth, a barn, a helaethrwydd cyfiawnder^g.—Pwy fydd debyg i ti, O Arglwydd! ym mblith y duwjau? pwy fel tydi yn ogoneddus mewn sancteiddrwydd, yn ofnadwy mewn moliant, yn gwneuthur rhyfeddodau^h?

7. Ac yn yr un ffynud y dylem glodfori Duw, a chanu Mawl iddo, o blegid ei Ddajoni, a'i Ffyddlondeb, a'i Drugaredd ef. Cenwch iddo ganiad newydd: cenwch yn gerddgar, yn somiarus. Canys unjawn yw gair yr Arglwydd; a'i holl weithredoedd a wnâed mewn ffyddlondeb. Efe a gâr gyfiawnder a barn: o drugaredd yr Arglwydd y mae y ddaear yn gyflawnⁱ.—Clodforaf di, Arglwydd, ym mysg y bobloedd; canmolaf di ym mysg y cenbedloedd. Canys mawr yw dy drugaredd byd y nesoedd, a'th wirionedd byd y cymbylau^k.—Molwch yr Arglwydd, yr holl genbedloedd; clodforwch ef, yr holl bobloedd. O herwydd ei drugaredd ef tu ag attom ni fydd fawr; a gwirionedd yr Arglwydd a bery yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd^l.

8. Mae'r holl bethau rhyfedd a berthyn i Dduw, trwy ba rai yr amlygir Mawredd ei Ogoniant ef, yn cymmell y Seintiau i glodfori Duw. Dymma fel y moliannai'r Brenin Dafydd yr Arglwydd, ac y dylai pawb ei foli ef:

^e Sal. xxx. 4.

^f Sal. vii. 17.

^g Job xxxvii. 23.

^h Eefod. xv. 11.

ⁱ Sal. xxxiii. 3—5.

^k Sal. lvii.

^l o.

^l Sal. cxvii. 1, 2.

(11)
Ardderchawgrwydd gogoniant dy fawredd, a bethau rhyfedd, a draethaf. Traethant bwy gadermid dy weithredoedd ofnadwy; mynegaf finnau dy fawredd^m.—Clodforaf di, O Arglwydd! â'm holl gâlôn: mynegaf dy holl ryfeddodau. Llawenychaf, a gorfoleddaf ynnot: canaf i'th Enw di, y Goruchafⁿ.—Nid oes fel tydi ym mysg y duwjau, O Arglwydd! na gweithredoedd fel dy weithredoedd ti. Yr holl genbedloedd y rhai a wnaethost a ddeuant, ac a addolant ger dy fron di, O Arglwydd! ac a ogoneddant dy Enw. Canys ti ydwyf fawr, ac yn gwneuthur rhyfeddodau: ti yn unig wyt Dduw^o.

9. Ac yn awr, *Frodyr caredig*, rhowch genad i mi ofyn, A ydyw *bossibl*, ein bod ni yn gwybod ac yn credu Gwirionedd y pethau a fynegir yn yr Ysgrythur, am *Fawredd*, a *Pherffithbrwydd*, a *Phriodoliaethau* gogoneddus ein Duw ni, heb ymroddi yn awyddus, gyd â hyfrydwech calon, ei glodfori ef mewn Salmau, a Hymnau, ac Odlau Ysbrydol? Canys felly y gwnai'r holl Seintjau, a phawb a feddent ar wir Ffydd: *Credasant ei eirjau; canasant ei fawr ef^p*. Ac o's ni a ballwn ganu ei Fawl, pa beth ydym ond dynjon gaugrêd a diffydd? Ystyriwch beth a ddywed y Salmydd: *Y cyfjawn yn ddiau a glodforant dy Enw di^q*. Yr anghyfiawn ni fynnant glodfori Duw, er eu dirio gymmaint: Yr hyn a ddengys yn amlwg, mai anghyfiawn ydynt. Ond (y Duwjol a ddywedant) *nyni a fendithiwn yr Arglwydd, o byn allan ac yn dragywydd^r*.

^m Sal. cxlv. 5, 6.

ⁿ Sal. ix. 1, 2.

8—10.

^p Sal. cvi. 12.

^q Sal. cxl. 13.

^r Sal. cxl. 13.

^s Sal. cxl. 13.

P E N. II.

*Am Greadigaeth y Byd; ag y ddylai ein
cymmell i ganu Mawl i Dduw.*

ADN. I. **Y** Mae arnom rwymedigaeth i glod-
fori Duw, a'i foliannu, o he-
rwydd ei waith ef yn y Creadigaeth: Efe a
greodd y nefoedd a'r ddaear, ac a wnaeth bob
peth er ei fwyn ei hun^s. Y mae pob rhan o
waith y Creadigaeth yn rhoddi tyftiolaeth am
Hanfod, a Mawredd, a Gallu Duw: Canys ei
anweledig bethau ef, er creadurjaeth y byd, wrth
eu bystyriaid yn y pethau a wnaed, a welir yn
amlwg; sef, ei dragywyddol allu ef, a'i Dduw-
dod, byd onid ydynt yn ddiesgus^v. — Y bydoedd
a wnaethpwyd trwy air Duw, yn gymmaint nad
o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir^v:
Ac am hynny fe ddylai Duw gael ei glodfori
o'u plegid. Joan a welodd, yn y golygiad
a roddwyd iddo o'r nefoedd, y pedwar benur-
jaid ar bugain yn syrthio ger bron yr bwn oedd
yn eistedd ar yr orseddfaingc, ac yn addoli yr bwn
fydd yn byw yn oes oesoedd, ac yn bwrw eu coron-
au ger bron yr orseddfaingc, gan ddywedud, Tei-
lwg wyt, O Arglwydd, i dderbyn gogoniant, ac
anrbydedd; a gallu: canys ti a greaist bob peth;
ac o berwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd
trwynt^w.

^s Dan. xvi. 4.

^v Rhuf. i. 20.

^v Heb. xi. 3.

^w Dan. vi. 10, 11.

2. Pa fodd y gallwn agor ein llygaid i edrych oddi amgylch i ni ar Waith Duw, yn y ddaear ifod, neu'r nefoedd uchod, heb weled y modd y mae pob peth trwy'r holl fyd yn dangos allan Glôd Duw, ac yn dysgu i ni ganu Mawliddo a'i foliannu ! *Y nefoedd sy'n dadgan gogoniant Duw ; a'r ffurfafen sy'n mynegi gwaith ei ddwyllaw ef. Dydd i ddydd a draetha ymadrodd ; a nôs i nôs a ddengys wybodaeth. Nid oes jaitb nac ymadrodd, lle ni chlybüwyd eu lleferydd bwynt. Eu llinyn a aeth trwy'r holl ddaear, a'u geiriau byd eithafoedd y byd : i'r baul y gosododd efe babell ynddunt^x. — Mor lliosog yw dy weithredoedd, O Arglwydd ! gwnaethost bwynt oll mewn doethineb : llawn yw'r ddaear o'th gyfoeth^y.*

3. Mae pob peth a greodd Duw dan rwymedigaeth i'w foli ef. *Molwch ef, ei holl angylion : molwch ef, ei holl luoedd. Molwch ef, baul a lleuad : molwch ef, yr holl sér goleuni. Molwch ef, nef y nefoedd ; a'r dyfroedd y rhai ydych oddi ar y nefoedd. Molant Enw'r Arglwydd ; o berwydd efe a orchymmynnodd, a bwy a grëwyd^z. — Dy holl weithredoedd a'th glodforant, O Arglwydd ! a'th saint a'th fendithiant^a.*

4. Y mae Deddf Ysbryd y Bywyd, a 'sgri-fennir yng nghalonnau y rhai sy'n eiddo Crist, yn eu dysgu hwynt i daer ddymuned i Dduw gael ei Glôd oddi wrth bob peth a wnaeth efe ; ac er iddunt hwyntau eu hunain hefyd i'w foliannu a'i fendithio ef. Felly yr oedd y Brenin Dafydd yn deffrôi ei hun, ac yn galw ar bob peth arall, i foliannu Duw : *Bendithiwch yr Ar-*

^x Sal. xix. 1—4.

^y Sal. civ. 24.

^z Sal. cxlviii.

2—5.

^a Sal. cxlv. 10.

Arglwydd, ei boll weithredoedd ef, ym mbof man o'i
 gwodraeth. Fy enaid, bendithia'r Arglwydd^b.
 — Molwch yr Arglwydd. Fy enaid, mola di'r
 Arglwydd: Yr bwn a wnaeth nefoedd a daear, y
 môr a'r byn oll sydd ynddunt^c. Ac felly hefyd
 yr oedd y Lefiaid gynt, yn amser Nehemiah, yn
 cymmell pawb i foli Duw, o herwydd ei Weith-
 redoedd, gan ddywedud, Cyfodwch, bendith-
 ioch yr Arglwydd eich Duw o dragywyddoldeb byd
 dragywyddoldeb: bendithier dy Enw gogoneddus a
 dyrchafedig goruwch pob bendith a moliant. Ti yn
 unig wyt Arglwydd: ti a wnaethost y nefoedd, nef-
 oedd y nefoedd, a'u boll luoedd bwynt, y ddaear
 a'r byn oll sydd arni, y moroedd a'r byn oll sydd
 ynddunt; a thi sydd yn eu cynnal bwynt oll; a
 llu'r nefoedd sydd yn ymgrymmu i ti^d.

5. Mae'n ddyledus arnom i ganu Mawl i
 Dduw, a'i glodfori, o herwydd ein Creadi-
 gaeth ni ein hunain. O mor anystyriol ydym
 o'r dyall a'r donjau a roddodd Duw i ni gor-
 uwch creadurjaid eraill yn y byd hwn! Pa
 ham y mae na ddywed neb, Pa le y mae y Duw,
 yr bwn a'm gwnaeth i? yr bwn sydd yn rhoddi
 achosion i ganu y nôs? Yr bwn sydd yn ein dysgu
 yn fwy nag anifeiljaid y ddaear, ac yn ein gwneut-
 hur yn ddoethach nag ebediaid y nefoedd^e? Y
 Duwjol a ddoeth-ystyria Waith Duw; ac fe
 berthyn i bob dŷn fyfyrion am ei Greadigaeth
 ryfeddol ei hun, ac i ddywedud yn ystyriol gyd
 â'r Salmydd, Clodforaf dydi, O Arglwydd!
 canys ofnadwy a rhyfedd y'm gwnâed: rhyfedd
 y dy weithredoedd; a'm benaid a wŷr bynny yn

^b Sal. ciii. 22.^c Sal. cxlvi. 1, 6.^d Neh. ix. 5, 6.^e Ps. lxxv. 10, 11.

dda. Ni chuddiwyd fy sylwedd oddi wrthyt pan y'm gwnaethpwyd yn ddirgel, ac y'm cywreiniwyd yn iselder y ddaear. Dylygaid a welsant fy anelwig ddefnydd; ac yn dy lyfr di yr ysgrifennwyd bwynt oll y dydd y lluniwyd bwynt, pan nad oedd yr un o bonunt ^f.—Tydi a'm gwisgaist i â chroen, ac â chnawd; ti a'm diffynnaist i ag esgyrn ac â gïau. Bywyd a thrugaredd a ddarperaist i mi, a'th ymgeledd a gadwodd fy ysbryd ^g.—Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaear: Gwafanaethwch yr Arglwydd; deuwch o'i flaen ef â chân. Gwybyddwch mai'r Arglwydd sydd Dduw: Efe a'n gwnaeth, ac nid ni ein hunain: ei bobl ef ydym, a defaid ei borfa ^h.

6. Ni a ddylem ganu Mawl, a rhyfeddu, o blegid Haeljoni Cariad Duw, yn creu ac yn parotôl'r byd hwn mor gyflawn o bob lluniaeth jachusol, a thrugareddau amrywjol, i fod yn drigfa gyffurus i ddyn; ac am fawrhâu dyn, a'i ddyrchafu goruwch holl greadurjaid y ddaear. Y nefoedd, ie'r nefoedd ydynt eiddo'r Arglwydd; a'r ddaear a roddes efe i feibjon dynion ⁱ.—O na foliannent yr Arglwydd am ei ddajoni ^k!—Arglwydd, beth yw dyn, pan gydnabyddit ef? neu fâb dyn, pan wnait gyfrif o bono? Canaf i ti, O Dduw! ganiad newydd; ar y nabl a'r decantant y canaf i ti ^l.

7. Fe ryingodd bodd i Dduw ofod ar ddyn ardderchawgrwydd ac anrhydedd mawr, gan ei wneuthur ef megis Brenin ar holl greadurjaid y byd ifod hwn, dan ammod iddo ef dalu

^f Sal. cxxxix. 14—16.

c. 1, 2, 3.

cxliv. 3, 9.

^g Job. x. 11, 12.

ⁱ Sal. cxv. 16.

^k Sal. cvii. 8.

^h Sal.

^l Sal.

Mawl ac Ufudd-dod ffyddlon i Frenin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi: Ac oni ddylem ni ryfeddu Cariad Duw, yn mawrhâu dynolryw fel hyn? *Pan edrychwyf ar dy nefoedd, gwaith dy fysedd; y lloer a'r sêr, y rhai a ordeiniaist; Pa beth yw dŷn, i ti i'w gosio? a mab dŷn, i ti ymweled ag ef? Canys gwnaethost ef ychydig is nâ'r angyljon, ac a'i coronaist â gogoniant ac a harddwch: Gwnaethost iddo arglwyddiaethu ar weithredoedd dy ddwyllaw; gosodaist bob peth dan ei draed ef: Defaid, ac ychen oll, ac amifeiliaid y maes befyd: Ebediaid y nefoedd, a physgod y môr, ac y sydd yn tramwyo llwybrau'r moroedd. Arglwydd ein fôr, mor ardderchog yw dy Enw ar yr holl ddaear^m! — Pa beth ydyw dŷn, pan fawrheit ef? a phan osodit dy feddwel arnoⁿ?*

8. Y byd hwn a wnaeth Duw megis tŷ mawr, a'r dŷn megis yn oruwchwiliwr neu benteulu o hono, dan rywmedigaeth i Dduw gael ei addoli beunydd a'i foliannu yntho; ie yn hytrach, y byd hwn a wnâed i fod fel Teml i Dduw, a'r dŷn, fel Offeiriad yntho, i fynegi allan Glôd a Mawl yr Arglwydd goruwch yr holl creadurjaid eraill: O herwydd pa ham y cynhyfsgaeddodd Duw enaid dŷn â chôf, a rhefwm, a synhwyrâu dyallus, ac â dawn ryfeddol, i lefaru'n ystyriol â'r tafod, a chanu yn gerddgar â'r genau, i fynegi Clôd Duw, a chanu ei Fawl ef. Ac felly mae tafodleferydd neu lafar dyallus a dawn cerddorjaeth yn ogoniant priodol ag y roddodd Duw i ddŷn goruwch creadurjaid eraill y byd hwn: a'r tafod a elwir

^m Sal. viii. 3—9.

ⁿ Job vii. 17.

yn *ogoniant* dŷn ; o herwydd pa ham y mae'n ddyledus ar ddynjon i arferyd y donjau hyn i foli Duw, megis yr oedd y gŵr duwjol *Dafydd* yn ymroddi i wneuthur. *Parod yw fy nghàlon, O Dduw !* parod yw fy nghàlon : canaf, a chanmolaf. Deffro, fy ngogoniant ; deffro, nabl a thelyn : deffroaf yn forau. Clodforaf di, *Ar-lwydd*, ym mysg y bobloedd ; canmolaf di ym mysg y cenbedloedd^o. — *Llanwër* fy ngenau â'th joliant, ac â'th ogoniant beunydd. Fy ngwefusau a fyddant hyfryd pan ganwyf i ti ; a'm benaid, yr hwn a waredaist. Fy nbafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd^p.

9. Ac fe ryngodd bodd i Dduw hefyd grëu enaid ac ysbryd dŷn yn anfarwöl, i fyw byth mewn gwynfyd a gorfoledd tragywyddol yn y mwynhâad o Dduw, a'r fwydd wynfydedig o'i foli ef yn dragywydd yn y nefoedd : Canys, gwaith a gwynfyd y Seintjau yn y nef yw, Moliannu Duw. Gwyn fyd preswylwyr dy dŷ : yn wastad y'th foliannant^a. — *Joan* a ddyweid iddo glywëd llef o'r nef, fel llef dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr ; ac a glywëdd lef telyn-orjon yn canu ar eu telynau. A hwy a ganasant megis canaid newydd ger bron yr orseddfaingc^r. Fe glybüwyd Angyljon Duw yn canu Mawl unwaith ar y ddaear ; sef, pan aned Prynwr y byd : Canys y bugeiljaid, pan ddaeth Angel i fynegi iddunt am Enedigaeth Crist, a glywsant liaws o lu nefol yn moliannu Duw, ac yn dywedud, Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y ddaear tangnefedd, i ddynjon ewylllys da.

^o Sal. lvii. 7, 8, 9.

^a Sal. lxxxiv. 4.

^p Sal. lxxi. 8, 23, 24.

^r Dad. xiv. 2, 3.

Dymma oedd eu hyfrydwch a'u gorfoledd hwynt er dechreuad y creadigaeth : *Pan gyd-ganodd sêr y borau ; ac y gorfoleddodd holl feib-jon Duw* *. A pha fodd y gallwn ni fod yn gyfarwydd ac addas i gydleisio Mawl Duw ym mysg ei Angyljon a'i Seintiau ef yn y nefoedd, oni bydd i ni ddysgu clodfori Duw, a chanu ei Fawl, tra bom ni etto ar y ddaear ? *Ob bobloedd, bendithiwch ein Duw ; a pherwch glywed lais ei fawl ef* †.

10. Ni a ddylem ystyriaid yn ddifrif y *pechod* a'r *perygl* echrydus o esgeuluso moli Duw, o blegid ei Weithredoedd rhyfeddol ef trwy'r holl greadigaeth : Canys, *Efe a wnaeth bob peth er ei fwyn ei hun* † ; fel y gogoneddyd ei Enw mawr a'i Allu ef yn hunt gan holl genhedlaethau'r ddaear a'r nefoedd. Ac am hynny, y mae'r dynjon pengelyd, fy'n croesi Diben Duw yn ei holl Weithredoedd, y rhai ni fynnant eu hystyriaid, na moli Duw o'u plegid, yn tynnu am eu pennau ddigofaint a dinystr. *Am nad ystyriant weithredoedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylaw ef, y dinystria efe bwynt, ac ni's adeilada bwynt* †.

* Job xxxviii. 7.
† Sal. xxviii. 5.

† Sal. lxvi. 8.

† Diar. xvi. 4.

P E N. III.

*Am Ragluniaeth Duw ; ag y ddylai'n
cymmell i ganu Mawl iddo.*

A.D.N. I. **Y** Mae arnom ddyled i glodfori Duw, am ei Ragluniaeth ef, yn trefnu ac yn llywio holl achosjon y byd hwn. *Yr Arglwydd a barotôdd ei orseddfa yn y nesoedd ; a'i frenbinjaeth ef fydd yn llywodraethu ar bob peth^x. — Llawenhâed y cenbedloedd, a byddant byfryd : canys ti a ferni'r bobl yn unjawn, ac a lywodraethi'r cenbedloedd ar y ddaear y.*

2. Fe'n dysgir yn yr Ysgrythur, i edrych ar lywodraeth a threfn ddajonus Rhagluniaeth Duw, yn holl ddefnyddiau'r byd uchod oddi ar ein pennau, fef, elfennau'r awyr ; fel y bo i'r ystyriaeth o honunt ein cymmell i'w foli ef. *Efe a ystynnodd y nesoedd, ac orchymmynnodd eu holl luoedd^z. — Mae efe yn gwisgo goleuni fel dilledyn ; ac yn tannu'r nesoedd fel llen^a. — Efe a addurnodd y nesoedd â'i Ysbryd^b. — Molwch ef, haul a lleuad : molwch ef, yr holl sêr goleuni. Molwch ef, nef y nesoedd. Molant Enw'r Arglwydd. Efe a ofododd iddunt ddeddf, ac ni's troseddir bi^c. Duw a wnaeth ffurfafen yr awyr yn dô uwch ein pennau : yno hefyd y gosododd efe babell i'r haul i dywallt llewyrch ei*

^x Sal. ciii. 19.   ^y Sal. lxvii. 4.   ^z Esay xlv. 12.
^a Sal. civ. 2.   ^b Job xxvi. 13.   ^c Sal. cxlviii. 3—6.

oleuni dros yr holl fyd ; ac nid ymgudd dim oddi wrth ei wrês ef^d. — Melus yn ddiau yw'r goleuni ; a hyfryd yw i'r llygaid weled yr haul^e. Eithr pe buafai i'r ganwyll fawr ddisglair hon, fef yr haul, lewyrchu arnom yn ei grym yn ddi-baid, diffygiafai ein hyfbrydoedd, ac irder ein cnawd a droifai yn fychder hâf : am hynny doeth y trefnodd Duw, roddi i ni lampau llai tanbaid i'n goleuo weithjau. Efe a wnaeth y lleuad i amserau nodedig : yr haul a edwyn ei fachludiad^f. — Canys, yr haul a wnaeth Duw i lywodraethu'r dydd ; a'r lleuad a'r sêr i lywodraethu'r nôs : canys ei drugaredd fydd yn dragwydd^g.

3. Y mae Rhagluniaeth ryfeddol Duw, a'i Lywodraeth ddajonus ef, yn nhrefn elfennau dianadl y byd ifod hwn, yn rhoddi achos i bawb i'w foliannu ef. Yr bwn a seiliodd y ddaear ar ei sylfeini ; fel na symmudo byth, yn dragwydd. Toaist hi â'r gorddyfnder, megis â gwisg : y dyfroedd a safent goruwch y mynyddoedd. Gofodaist derfyn, fel nad elont trosodd ; fel na ddychwelont i orchuddio'r ddaear^h. — Casglu y mae efe ddyfroedd y môr ynghyd megis pentwrr : y mae yn rhoddi y dyfnderoedd mewn trysorauⁱ. Ni chwyth y gwyntoedd, ni ostega'r tymhestloedd, ni lifa'r afonydd, ni chwyp un gawod o law, ni thyf porfeydd y meufydd, ond yn ôl Gorchymmyn Duw, a threfn ei Ragluniaeth ef. Clodforwch yr Arglwydd ; canys da yw. Canys efe a orchymmyn, a chyfyd tymbestlwynt, yr bwn a ddyrchafa ei donnau ef. Efe a wnâ'r storm yn

^d Sal. xix. 6.^e Preg. xi. 7.^f Sal. civ. 19.^g Sal. cxxxvi. 8, 9.^h Sal. civ. 5, 6, 9.ⁱ Sal. xxxiii. 7.

dawël ; a'i thonnau a oftegant^k. — Yr Arglwydd a wnaeth yr byn oll a fynnai, yn y ddaear, yn y môr, ac yn yr holl ddyfnderau. Y mae yn codi tARTH o eithafoedd y ddaear : mellt a wnaeth efe yngbŷd â'r glaw ; gan ddwyn y gwynt allan o'i drysorau^l.

4. Y mae Mawl yn ddyledus i'r Duw mawr, am drefn ddajonus a gofal ei Ragluniaeth ef dros fywjoljon y byd hwn, o'r godidoccaf hyd y distadlaf o honunt ; fef, yr holl greadurjaid ag y rhoddodd Duw anadl einioes ynthunt : Efe fydd yn eu diwallu, ac yn darparu lluniaeth gyfaddas iddunt hwy oll, yn ôl eu rhywogaeth. *Efe sy'n rhoddi i'r anifail ei borthiant, ac i gywjon y gigfran, pan lesant^m. — Yr bwn a yrr ffynhonnau i'r dyffrynnoedd, y rhai a gerddant rbwng y brynniau. Diodant holl fwystfilod y maes ; yr asynnod gwylltjon a dorrant eu fyched. Adar y nesoedd a drigant ger llaw iddunt ; y rhai a leisiant oddi rbwng y cangau. Y mae efe yn dyfrbâu'r brynniau o'i stafelloedd : y ddaear a ddigonir o ffrwyth dy weithredoedd. Y mae yn peri i'r gwellt dyfu i'r anifeiljad, a llyfiau i wasanaeth dŷn ; fel y dycco fara allan o'r ddaear ; a gwin, yr bwn a lawenycha gâlôn dŷn ; ac olew i beri i'w wyneb ddisgleirio ; a bara, yr bwn a gynnal gâlôn dŷn. Felly y mae y môr mawr, llydan : yno y mae ymlusgiaid heb rifedi, bwystfilod bychain a mawrjon. Y rhai byn oll a ddisgwiliant wrthyt, am rod-di iddunt eu bwyd yn ei bryd. A roddech iddunt a gasglant : agori dy law, a diwellir bwynt â dajoniⁿ. Am hynny y*

^k Sal. cvii. 1, 25, 29. ^l Sal. cxlvii. 9.

^m Sal. cxxxv. 6, 7.

ⁿ Sal. civ. 10—15, 25, 27, 28.

dylai pob dŷn ddywedud gyd â'r Salmydd,
Canaf i'r Arglwydd tra fyddwyf fyw: canaf i'm
Duw tra fyddwyf °.

5. Y mae yr ystyriaeth o Ragluniaeth wilia-
 dwrus Duw, a'i Lywodraeth dros ddynolryw,
 yn ein cymmell ni i'w foliannu ef; canys efe
 yw Duw ein holl drugareddau ni. *Efe fydd yn*
rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peih oll:
Ac efe a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynjon,
i breswyllo ar holl wyneb y ddaear; ac a bennodi
yr amseroedd rhagosodedig, a therfynnau eu pres-
wylfod bwynt; fel y ceisient yr Arglwydd, o's
gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er nad yw
efe yn ddiau neppell oddi wrth bob un o honom: O
blegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud,
ac yn bod °. Efe fy'n cymmeryd ein holl ofal
 ni arno: efe fy'n diwallu ein holl anghenion:
 efe yw ein Hymgeleddwr ym mhob cyfyngder;
 ac efe yw ein Gwaredwr o bob peryglon: Yn
 gymmaint nad oes dŷn byw yn y byd nad oes
 ganddo achos i ddywedud gyd â'r Salmydd,
Oni buasai'r Arglwydd yn gymmorth i mi, braid
na thrigasai fy enaid mewn distawrwydd. Pan
ddywedais, Llithbrodd fy nbroed; dy drugaredd di,
O Arglwydd! a'm cynhaliodd °. Ni a ddylem
 glodfori Rhagluniaeth Duw, am ddyrchafu rhai
 ym mhlith gwerin ddynol y ddaear i lywo-
 draethu dros eraill o honunt: canys anghyffu-
 rus jawn a pheryglus y fyddai byw lle ni bai
 ond afreolaeth, annrhefn a therfysg, a phawb
 yn gwneuthur yn ôl eu tueddrwydd ynyd eu
 hunain, heb un rheolwr na phennaeth i attal eu

° Sal. civ. 33.
 17, 18.

° Act. xvii. 25—28.

° Sal. xciv.

rhwyfsg, na barnu rhyngthunt. Eithr y mae yn gyflur mawr i ni, fod Duw yn llywodraethu ym mrenbinjaeth dynjon, ac yn gosod arni y neb a fynno^r : Canys, Efe fydd yn symmud brenbinoedd, ac yn gosod brenbinoedd. Nid o ddamwain, ond trwy drefn ddajonus ei Rhagluniaeth ef, y mae hyn. Clodforwn dydi, O Dduw ! clodforwn ; canys agos yw dy Enw : dy ryfeddodau a fynegant bynny. Canys nid o'r dwyrain, nac o'r gorllewin, nac o'r debau, y daw goruchafiaeth. Ond Duw fydd yn barnu ; efe a ostwng y naill, ac a gyfyd y llall. Minnau a fynegaf yn dragwydd, ac a ganaf i Dduw Jacob^s. Holl deuluoedd y byd a ddylent, yn ddiammau, foliannu Rhagluniaeth Duw, am drefnu holl genhedlaethau'r ddaear, a rhoddi i bawb o honunt y tylwyth fydd iddunt. Duw fydd yn gosod yr unig mewen teulu^t. — Efe a gyfyd y tlawd o gyfudd, ac a wna iddo deuluoedd fel praidd^v. — Yr bwn a wna i'r amblantadwy gadw tŷ ; a bod yn llawen-fam plant. Canmolwch yr Arglwydd^w. Rhagluniaeth Duw a osododd ofn ac arfwyd dŷn ar y creadurjaid eraill ; sef, ar boll fwyfsgilod y ddaear, ac ar boll ebedioid y nefoedd, ac ar hyn oll a ymfymmudo ar y ddaear^x ; i'w hattal rhag codi yn ein herbyn i'n difetha ni : ac onid ê, y bwyfsgilod niweidjol a'r creadurjaid ysglyfaethus a ddifrodent y gwledydd : Nadrodd a llyffaint a lanwent ein 'stafelloedd, y pryfed adenog a fwytâent holl ffrwythau'r meufydd, ac amryw bryfynnod a yssent ein cnawd, oni bai fod Rhagluniaeth Duw yn eu

^r Dan. v. 21.^s Sal. lxxv. 1, 6, 7, 9.^t Sal.

lxviii. 6.

^v Sal. cvii. 41.^w Sal. cxiii. 9.^x Gen. ix. 2.

cadw

cadw dan llaw. Duw hefyd a ddofodd wyll-
tineb, ac a gymhwysodd natur, cynnifer ag fydd
raid o'r creadurjaid i fod yn wafanaethgar i ni :
Ac y mae yn dda i ni, fod Rhagluniaeth Duw
yn trewyn rhwng *dynjon a'i gilydd*, gan amddi-
ffyn y rhai gorthrymmedig oddi wrth greulon-
deb eu gorthrymwyr. Y mae *Efe* yn goruwch-
reoli dros wynjau digofus ac anwydau tanllyd
dynjon afreolus a phenrydd, i'w hattal rhag di-
strywio ei gilydd : ac onid *ê*, *Aceldama*, fef,
tes y gwaed, a fyddai'r holl fyd hwn ; ca-
nys pawb a fyddent fel ysbeilwyr a llofruddjon
i'w gilydd. O *Arglwydd ! pwy fydd fel tydi, yn*
gwaredu'r tlawd rhag yr bwn a fyddo trech nag
ef ; y truan hefyd a'r tlawd rhag y neb a'i bysbei-
lio ? — Duw a gysgododd i farn, i achub holl
rai llednais y tir. Diau cynddaredd dyn a'th fo-
lianna di ; gweddill cynddaredd a waberddi^z. —
Duw fydd yn sefyll yng nghynnulleidfa^a r galluog ;
ym mhlith y duwjau y barn efe^a. — Efe sy'n
gostegu twrf y moroedd ; twrf eu tonnau, a ther-
fyg y bobloedd^b. — Fel swm dysfroedd y trystia'r
bobl ; a Duw a'u cerydda bwynt^c. Molwch yr
Arglwydd.

6. Oni ddylem ni, yn bennaf dim, foliannu
Duw, am ei Ofal, a'i Ragluniaeth arbennig a
neillduol ar ran ei Eglwys ; fef, ei Bobl briod-
ol ei hun yn y byd hwn ? Canys, y mae Duw
yn rhoddi iddunt *bwy* y pethau gorau, ac yn
edrych attunt yn amgenach nâ'i holl creadur-
jaid eraill ar y ddaear hon : Hwyltau a ddy-
lent ei glodfori ef yn rhagorach nag eraill. *Ja*

^a y Sal. xxxv. 10.

^z Sal. lxxvi. 9, 10.

^a Sal. lxxxii. 1.

^b Sal. lxxv. 7.

^c Eſay xvii. 13.

*Jerusalem, mola di'r Arglwydd ; Sion, moliannus
 dy Dduw : O herwydd efe a gadarnbâodd farrau
 dy byrth ; efe a fendithiodd dy blant o'th fewn.
 Yr bwn fydd yn gwneuthur dy fro yn beddychol,
 ac a'th ddiwalla di â brasder gwenith^c. —
 Mawr yw'r Arglwydd, a thra moliannus, yn
 niñas ein Duw ni, yn ei fynydd sanctaidd. Teg-
 wch bro, llawenydd yr holl ddaear, yw mynydd
 Sion, dinas y Brenin mawr. Duw yn ei phalaf-
 au a adwaenir yn amddiffynfa^d. — Ewch i
 mew'n i'w byrth ef â diolch, ac i'w gynteddau â
 mawr ; diolchwch iddo, a bendithiwch ei Enw^e.
 Ni a ddylem gydnabod yn ddiolchgar, mai
 trwy Ragluniaeth raslawn yr Arglwydd yr yd-
 ym ni yn cael Eglwys Duw yn ein plith. Nid
 yw efe yn gwneuthur fel hyn ~~phawb~~ : canys
 ym mysg ei Bobl gyfammmodol, ag y mae efe
 yn Dduw iddunt, ac yn eu cymmeryd hwy yn
 Bobl iddo ei hun, y mae Duw yn gosod ei
 Gyssgr ; megis y mae'r Arglwydd ei hun yn
 dywedud : Gwnâf â bwynt gyfammodd hêdd ;
 ammod tragywyddol a fydd â bwynt : a gosodaf
 bwynt, ac a'u hamlbâf, a rhoddaf fy nghyssegr
 yn eu mysg bwynt yn dragywydd. A'm tabernacl
 fydd gyd â bwynt ; ie myfi a fyddaf iddunt yn
 Dduw, a bwythau a fyddant i mi yn bobl. A'r
 cenbedloedd a gânt wybod mai myfi yr Arglwydd
 fydd yn sancteiddio Isrâel ; gan fod fy nghyssegr
 yn eu mysg bwynt yn dragywydd^f. Ni a ddy-
 lem foli Duw, am ei Ragluniaeth rhyfeddol yn
 amddiffyn ei Eglwys rhag ei gelynjon a fwri-
 adant yn ffyrnig lawer gwaith ei difrodi ; ac*

^c Sal. cxlvii. 12, 13, 14.

^d Sal. xlviii. 1—3.

l. c. 4.

^f Ezech. xxxvii. 26—28.

er ei bod dan erledigaeth yn fynych, etto ni ddifethir hi byth. Mae Eglwys Duw fel y berth yn llosgi yn dân, a'r berth heb ei difa^s. — Canys Duw fydd yn ei chanol; nid ysgog hi: Duw a'i cynborthwya yn forau jaww^h. Nid doethineb, na chynhorthwy, na gofal dynjon, a ddichon ei hamddiffyn. O's yr Arglwydd ni cbeidw'r ddinas, ofer y gwilia'r ceidwaidⁱ. — Dinas Duw^k, a Gwinllan Arglwydd y lluoedd^l, ydyw hi. Efe a ddywedodd, Myfi'r Arglwydd a'i ceidw; ar bob moment y dyfrhâf hi: cadwâf bi nôs a dydd, rhag i neb ei drygu^m. Ac efe a ddywedodd hefyd, Ar y graig bon yr adeiladaf fy eglwys; a phyrth uffern ni's gorchfygant biⁿ. Duw a fydd Elyn i'w gelynion hi; efe a wrthwyneba ei gwrthwynebwyr, ac a ryfela yn eu herbyn hwy fel llew, ym mhlaid ei Eglwys. Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthyf, Megis y rhua bôn lew a'r llew jeuangc ar ei 'sglyfaeth, yr bwn, er galw lliaws o fugeiliaid yn ei erbyn, ni ddychbryn rhag eu llef bwynt, ac nid ymostwng er eu twrf bwynt; felly y disgyn Arglwydd y lluoedd i ryfela dros fynydd Sion, a thros ei fryn ef^o. Wrth ystyriaid gymmaint o ddigafedd fydd i Bobl Dduw yn y byt, mae achos iddunt glodfori Duw, am ofai ei Ragluniaeth drostunt; ac onid ê, hwy fuasent yn ysglyfaeth rhwng dannedd eu gelynjon. Oni buasai'r Arglwydd, yr bwn a fu gyd â ni, y gall Israhel ddywedud yn awr: Oni buasai'r Arglwydd, yr bwn a fu gyd â ni, pan gys-

^s Ecclod. iii. 2.^h Sal. xlvi. 5.ⁱ Sal. cxxvii.^k Sal. xlvi. 4.^l Esay v. 7.^m Esay xxvi.

Math. xvi. 18.

^o Esay xxxi. 4.

ododd dynjon yn ein berbyn : Yna y'n llyngcasent ni yn fyw, pan ennynnodd eu llid bwynt i'n berbyn. Bendigedig fyddo'r Arglwydd, yr hwn ni roddodd ni yn ysglyfaeth i'w dannedd bwynt^p. Llawer gwaith y gwaredodd Duw ei Eglwys yn rhyfeddol allan o gaethiwed, ac a wnaeth iddi gynhyddu, o blanhig yn bychan, i orchguddio'r holl dîr, fel gwinwydden fawr, i gymmeryd i mewn bobloedd lawer dan ei chysgod. Mudaist winwydden o'r Aipht ; bwriaiſt y cenbedloedd allan, a pblennaist bi. Arloesaist o'i blaen, a pheraist i'w gwrâidd wreiddio ; a bi a lanwödd y tîr. Cuddiwyd y mynyddoedd gan ei chysgod ; a'i changbennau oedd fel cedrwydd rhagorol. Hi a estynnodd ei changau byd y môr, a'i blagur byd yr afon^q. — Nefoedd a daear, y môr a'r byn oll a ymlusgo ynddo, molant ef. Canys Duw a acub Sion, ac a adeilada ddinasoedd Juda ; fel y trigont yno, ac y meddiannont bi. A hiljogaeth ei weision a'i meddiannant bi ; a'r rhai a hoffant ei Enw ef a breswylant ynddi^r. Ni a ddylem glodfori Duw, am Drefn rasol ei Ragluniaeth yn ordeinio amryw Swyddwyr ac Athrawön i hyfforddio ac i adeiladu ei Eglwys : Canys, Efe a roddes rai yn apostoljon, a rhai yn brophwydi, a rhai yn efangylwyr, a rhai yn fugeiliaid ac yn athrawön ; i berffeithio'r saint, i waith y weinidogaeth, i adeilad corph Crist^s. — Yr Arglwydd a roddes y gair : mawr oedd mintai y rhai a'i pregethent. Bendithiwch Dduw yn y cynnulleidfâoedd, sef yr Arglwydd, y rhai ydych o ffynnon Isräel^t. Mae Rhagluniaeth Duw

^p Sal. cxxiv. 1—3, 6. ^q Sal. lxxx. 8—11. ^r Sal. lxx. 34, 35, 36. ^s Eph. iv. 11, 12. ^t Sal. lxxviii. 11, 26.

yn deilwng o bob Clôd a Mawl ag fydd bosibl,
am barotôl yn ei Eglwys gyflawnder amryw-
jol o bob meddyginiaeth a lluniaeth, a moeth-
au ysbrydol, i jachâu'r cleifion, i feithrin y
gweinjon, ac i lonni'r galarus a'r athrist. Ym
mynydd Sion y darparodd Duw i'w Bobl *wlêdd*
o basgedigion breisjon, ac o loyw-wîn puredig ^v.
Yno y mae Duw ei hun, yng ngolud ei Râs,
yn bresennol, i jachâu y rhai briwëdig o galon,
i agoryd llygaid y deilljon, i ollwng y caeth-
jon yn rhydd, ac i ddiwall yr enaid newynog.
*Canys dëwisodd yr Arglwydd Sion; ac a'i cbwen-
nychodd yn drigfa iddo ei hun. Dymma fy ngor-
pbwysfa yn dragywydd: ymma y trigaf; canys
cbwennychais hi. Gan fendithio y bendithiaf ei
lluniaeth; diwallaf ei thlodion â bara. Ei hoffer-
iaid hefyd a wisgaf â jechydwrïaeth; a'i saint
dan ganu a ganant* ^w. — Mawl a'th erys di
yn Sion, O Dduw! Gwyn ei fyd yr bwn a
ddewisoch, ac a nesâech attat; fel y trigo yn dy
gynteddoedd: ni a ddigonir â dajoni dy dŷ, sef dy
deml sanctaidd ^x. — Y rhai ydych yn sefyll yn
nhy'r Arglwydd, yng ngbynteddoedd tŷ ein Duw
ni. Molwch yr Arglwydd; canys da yw'r Ar-
glwydd: cenwch i'w Enw; canys byfryd yw ^y.
— Yr Arglwydd a gâr byrth Sion yn fwy nâ
boll breswylfeydd Jacob ^z.

7. Yn gymmaint a bod y peth yn amlwg,
mai trwy ddoeth a dajonus Rhagluniaeth Duw
y gosodwyd ac y sefydlir trefn pob peth trwy'r
holl greadigaeth; ac mai Rhagluniaeth Duw
hefyd sy'n diwallu ac yn goruwchreoli pob

^v Eſay xxv. 6. ^w Sal. cxxxii. 13—16. ^x Sal lxxv. 1, 4.
^y Sal. cxxxv. 2, 3. ^z Sal. lxxxvii. 2.

creadur byw trwy'r holl fyd, er Gogoniant iddo ei hun, ac er mawr gyffur i'w holl Bobl ef, fef, Eglwys Duw; mae'n ddiammau, y dylai pawb oll fod yn awyddus i ogoneddu Duw, a'i foliannu ef, ym mhob ffordd ag fydd bosibl: *Canys o bono ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef, y mae pob peth: iddo ef y byddo gogoniant yn dragywydd. Amen*^a. — Efe fydd un Duw a Thâd oll, yr hwn fydd goruwch oll, a thrwy oll, ac yn ei holl Seintiau^b. Miloedd o brofedigaethau, helbulon, a pheryglon anweledig, sy'n wastad oddi amgylch i ni, ac yn agos attom; ond Rhagluniaeth Duw sy'n gwarchod drosom; ac i'w Ragluniaeth ef y mae pob un o honom yn rhwymedig am ein cadw oddi wrthunt: Canys, nid o ddamwain y mae ymwarded yn dyfod i ni. Yn Rhagluniaeth Duw y rhoddwyd i ni sail gyffurus, i ymddiried am gymmorth a diogelwch, ac am gyfrwyddyd a llwyddiant yn ein holl achosion, ac ym mhob cyflwr cyfyng: Am hynny y dichon yr helbulus a'r truan ddywedud gyd â *Dafydd, Yr wyf fi yn dlawd, ac yn anghenus; etto yr Arglwydd a feddwl am danaf: fy nghymmorth a'm gwaredydd ydwyf ti*^c. — *Galwäf ar Dduw goruchaf; ar Dduw a gwplä ä mi*^d. Ac megis y dywed *Job; Efe* (fef, Duw) *a gyflawna'rbyn a osodwyd i mi*^e. Oni ddylai'r ystyriaeth o'r pethau hyn ddeffroi holl alluoedd ein heneidjau, a chymmell holl bobloedd y byd, i glodfori Duw, a chanu Mawl iddo yn dragywydd, o herwydd ei raslawn Ragluniaeth a'i Lywodraeth ef dros

^a Rhuf. xi. 36.^b Eph. iv. 6.^c Sal. xl. 17.^d Sal. lvii. 2.^e Job xxiii. 14.

bob peth ? *Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr
koll ddaear ; llefwch, ac ymlawenbêwch, a che-
nwch* ^f.

^f Sal. xcvi. 4.

P E N. IV.

*Am Drugareddau Duw ; ag y ddylai'n
cymmell ni i ganu Mawl iddo.*

ADN. 1. **Y**R ydym ni bawb oll yn rhwymedig i ganu Mawl i'r Duw Hollalluog, a'i foliannu ef, am yr aml a'r amryw-jol Drugareddau cyffredinol a neillduol ag y mae pawb o honom i gŷd wedi dderbyn oddi wrth Dduw dros holl amfer ein bywyd ; ac am y cyfryw Drugareddau aneirif ag ŷm yn eu derbyn etto bob dydd oddi wrtho. Pwy fedr gyfrif Gweithredoedd rhyfedd ei Gariad ef tu ag at bob un o honom ! *Dajonus yw'r Arglwydd ; bawb ; a'i drugaredd sydd ar ei holl weithredoedd* ^a. — *Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder a'th jecbydwriaeth beunydd ; canys ni wn rifedi arnunt* ^b. — *Yr bwn sydd yn gwneuthur petbau mawrjon ac anchwiliadwy ; rhyfeddol heb rifedi* ^c.

2. Mor haeljonus y cyflawnodd Duw ein holl angen, ac y diwallodd ein holl eisiau ! *Fy enaid, bendithia'r Arglwydd ; a chwbl sydd yn-nof, ei Enw sanctaidd ef. Yr bwn sydd yn di-*

^a Sal. cxlv. 9.

^b Sal. lxxi. 15.

^c Job v. 9.

wallu dy enau â dajoni ; fel yr adnewyddir dy
 jeuengŷid fel yr eryr. Onid efe fydd yn rhoddi
 i ni dymhorau ffrwythloni, ac yn llenwi ein ca-
 lonnau â lluniaeth ac â llawenydd ? *Clodforweb*
 yr *Arglwydd* ; canys da yw : o berwydd ei dru-
 garedd fydd yn dragywydd. Yr hwn fydd yn
 rhoddi ymborth i bob cnawd ; canys ei drugaredd
 fydd yn dragywydd ^a. — Efe a arbed y tlawd
 a'r rheidus ; ac a achub eneidjau'r rhai angbe-
 nus ^e. — O na foliannent yr *Arglwydd* am ei
 ddajoni, a'i ryfeddodau i feibjon dynjon ! Canys
 efe a ddiwalla'r enaid sychedig, ac a leinw'r enaid
 newynog â dajoni ^f. — Llygaid pob peth a ddis-
 gwiliant wrthyt ; ac yr ydwyf yn rhoddi eu bwyd
 iddunt yn ei bryd : Gan agoryd dy law, a diwallu
 pob peth byw â'th ewylllys da. Traetha fy ngenau
 foliant yr *Arglwydd* ; a bendithied pob cnawd ei
 Enw sanctaidd ef byth ac yn dragywydd ^g.

3. Mor fynych y gwaredodd Duw ni allan
 o glefydau a chystudd (a dynnodd ein pechod-
 au arnom) gan estyn dyddjau'n bywyd, ac
 adferu drachefn ein jechyd i ni ! Ynfydjon, o
 blegid eu camweddu, ac o berwydd eu hanwir-
 eddau, a gystuddir. Eu benaid a ffeiddiai bob
 bwyd ; daethant byd byrth angau. Yna y gwae-
 ddasant ar yr *Arglwydd* yn eu cyfyngder, ac efe
 a'u bachubodd o'u gorthbrymderau. Anfonodd ei
 air, a jachâodd hwynt, ac a'u gwaredodd o'u di-
 nystr ^h. — Dyrchafaf di, fy Nuw, O Frenin ;
 bendithiaf dy Enw byth ac yn dragywydd : Canys

^a Sal. cxxxvi. 1, 25.

^e Sal. lxxii. 13.

^f Sal. cvii.

8, 9.

^g Sal. cxlv. 15, 16, 21.

^h Sal. cvii. 17—

*Yr Arglwydd fydd yn cynnal y rhai oll a syrthiant, ac fydd yn codi pawb a ddarostyngwyd*¹.

4. Mor fawr fu Tiriondeb Trugaredd a Dajoni Duw, na adawödd i ryw haint neu berygl a dinystr ein llyngcu, ac i ddisgyn o honom i uffern, yn ddiobaith o drugaredd byth mwyach! *Fy enaid, bendithia'r Arglwydd; ac nac angbafia ei holl ddoniau ef: Yr hwn fydd yn gwaredu dy fywyd o ddistryw; yr hwn fydd yn dy geroni â thrugaredd ac â thosturi*^k. — *Arglwydd fy Nuw, llefais arnat; a thithau a'm jacheaist. Arglwydd, dyrchfaist fy enaid o'r bedd; cedwaist fi yn fyw, rhag disgyn o bonof i'r pwell*^l. — *Moliannaf di, O Arglwydd fy Nuw! â'm holl galen; a gogoneddaf dy Enw yn dragywydd. Canys mawr yw dy drugaredd tu ag attafi; a gwaredaist fy enaid o uffern isod*^m.

5. Pa sawl gwaith y dygodd Duw ddiddanwch a gorfoledd i ni, pan oeddym yn isel iawn mewn tristwch a chyfyngder! 'Ac oni ddylem ni, gan hynny, ymddigrifo yng Nghariad a Ffyddlondeb Duw, a chanu Mawl iddo? Dymma fel y mae'n ddyledus i bob Duwjol wneuthur, a chydganu â Dafydd, gan ddywedud, *Troaist fy ngalar yn llawenydd i mi: diosgaiist fy sachawisg, a gwregysaist fi â llawenydd. Fel y cano fy ngogoniant i ti, ac na thawö: O Arglwydd fy Nuw! yn dragywyddol y'th foliannaf*ⁿ. — *Ymlawenbâf, ac ymbyfrydaf yn dy drugaredd: canys gwelaist fy adfyd; adnabuost fy enaid mewn cyfyngderau*^o. — *Minnau a ganaf am dy nerth;*

¹ Sal. cxlv. 1, 14.^k Sal. ciii. 2, 4.^l Sal. xxx.³^m Sal. lxxxvi. 12, 13.ⁿ Sal. xxx. 11, 12.³ Sal. xxxi. 7.

ie llafarganaf am dy drugaredd yn forau : canys buost yn amddiffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd y bu cyfyngder arnaf. I ti, fy nerth, y canaf ; canys Duw yw fy amddiffynfa, a Duw fy nbrugaredd ^p.

6. Oni phrofasom ni Diriondeb Cariad Duw, yn rhoddi i ni obaith cyffurus o heddwch a maddeuant, pan oedd ein hysbrydoedd yn drymlwythog, a'n cydwybodau yn ofidus, o blegid euogrwydd ein pechodau ? Nid oes un o'r Seintjau na chafodd, ryw bryd neu gilydd, achos i ddywedud yn brofiadol gyd â Dafydd, Trymbâodd dy law arnaf ddydd a nôs : fy irder a dröwyd yn fychder bâf. Addefais fy mbechod wrthyt, a'm hanwiredd ni chuddiais : dywedais, Cyffesaf yn fy erbyn fy hun fy anwireddau i'r Arglwydd ; a thi a faddeuaist anwiredd fy mbechod ^a. — Fy mywyd a ballodd gan ofid, a'm blynnyddoedd gan ochain : fy nerth a ballodd o berwydd fy anwiredd, a'm besgyrn a bydrasant. Ond mi a obeithiais ynnot ti, Arglwydd ; dywedais, Fy Nuw ydwyt. Bendigedig fyddo'r Arglwydd ; canys dangosodd yn rbyfedd ei garedigrwydd i mi mewn dinas gadarn. Canys mi a ddywedais yn fy ffrwst, Fe'm bwriwyd allan o'th olwg : er hynny ti a wrandewaist lais fy ngweddiau pan lefaist arnat ^r.

7. Oni haeddai'r Duw ffyddlon gael ei foliannu, am ein gwaredu ni yn fynych oddi wrth orthrymwyr digofus, a gwrthwynebwyr trawsjon, a chwennychent ein drygu ? Efe a'm gwaredodd oddi wrth fy ngelyn cadarn, a rhag-fy

^p Sal. lix. 16, 17.
10, 14, 21, 22.

^a Sal. xxxii. 4, 5.

^r Sal. xxx.

ngbafaeion; canys yr oeddynt yn drech ná mi. *Achubasant* fy mlaen yn nydd fy ngofid; ond yr *Arglwydd* oedd gynbaliad i mi. Efe sydd yn fy ngwaredu oddi wrth fy ngelynjon; ie ti a'm dyrchebi uwch law y rhai a gyfodant i'm herbyn: achubaist fi rhag y gŵr traws. Am hynny y molianaf di, O *Arglwydd*! ym mblith y cenbedloedd, ac y canaf i'th Enw^s. — Efe a farn drueniaid y bobl; efe a achub feibjon yr anghenus, ac a ddryllia'r gorthbrymmydd. Efe a wared eu benaid oddi wrth dwyll a thrawsder; a gwerthfawr fydd eu gwaed yn ei olwg ef^t. — Yr *Arglwydd* sydd noddfa i'r gorthbrymmedig, noddfa yn amser trallod^v. — Minnau a ganaf am dy nerth; ie llafarganaf am dy drugaredd yn forau: canys buost yn amddiffynfa i mi, ac yn noddfa yn y dydd y bu cyfyngder arnaf^x.

8. Pwy ond Duw sydd *Gymmorth* ac *Ymgeledd* i'r holl rai diblaid yn y byd? ac oni ddylai pawb foli Duw o blegid hynny? Cennwch i Dduw; canmolwch ei Enw, — a gorfolleddwch ger ei fron ef. Tâd yr amddifaid, a Barnwr y gweddawön, yw Duw yn ei breswylfa sanctaidd^v. — Arnat ti y gedy'r tlawd: ti yw cynborthwyrwr yr ymddifad^z. — Canys, Efe a wared yr anghenog pan waeddo; y truan belyd, a'r bwn ni byddo cynborthwyrwr iddo. Efe a arbed y tlawd a'r rbeidus; ac a achub encidjau'r rhai anghenus^z. — Molwch yr *Arglwydd*. Fy enaid, mola di'r *Arglwydd*. Yr bwn sydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthbrymmedig, yn rhoddi

^s Sal. xviii. 17, 18, 48, 49.

^v Sal. ix. 9.

^z Sal. x. 14.

^x Sal. lix. 16.

^z Sal. lxxii. 12, 13.

^t Sal. lxxii. 4, 14.

^v Sal. lxxiii. 4, 5.

bara i'r newynog. — Yr Arglwydd fydd yn agor
ryd llygaid y deillion; yr Arglwydd fydd yn co-
di'r rhai a ddarostyngwyd; yr Arglwydd fydd yn
boffi'r rhai cyfiawn. Yr Arglwydd fydd yn
cadw'r dieithbriaid: efe a gynnal yr amddifad a'r
weddaw, ac a ddadymchwel ffordd y rhai annurw-
jol^b.

9. Oni wrandawdd Duw lawer gwaith ar
lais ein Gweddiau, pan oeddym yn llefain arno
mewn ofnau a pheryglon? ac oni ddylem ni
droi ein griddfan athrist yn Gân o Fawl, pan
fyddo Duw yn esmwythâu arnom? *Mewning*
y gelwais ar yr Arglwydd; yr kawn a'm clybu,
ac a'm gosododd mew'n ehangder. Clodforaf di,
o herwydd i ti fy ngwrando, a'th fod yn jechy-
dwriaeth i mi^c. Y mae'n angharedig jaw'n i
anghofio Dajoni Duw, cyn gynted ag y bo
efe wedi ein tynnu allan o drallod. Y Salmydd
oedd yn mynych glodfori Duw, am wrando
arno yn ei gyfyngder. *Y dydd y llefais y'm*
gwrandewaist, ac a'm cadarnhêaist â nerth yn fy
enaïd^d. — *Yn fy nghyfyngder y gelwais ar yr*
Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw; Efe a
glybu fy llef o'i deml, a'm gwaedd ger ei fron
a ddaeth i'w glustjau ef^e. — *Clodforaf di'n*
dragywydd, o herwydd i ti wneuthur byn: a dis-
gwiliast wrth dy Enw; canys da yw ger bron dy
sainet^f.

10. Fe ddylai'n profiad ni o Ffyddlondeb
Duw, yn gwrando llef ein Gweddiau pan
oeddym mewn trallod, ein dod i ni ar waith
gymell eraill i foliannu Duw gyd â ni. *Mawr-*

^b Sal. cxlvi. 1, 7—9.   ^c Sal. cxviii. 5, 21.
^d Sal. cxlviii. 3.   ^e Sal. xviii. 6.   ^f Sal. lii. 9.

gwelch yr Arglwydd gyd â mi ; a chyd-ddyrchafwn
 ei Enw ef. Ceisiais yr Arglwydd, ac efe a'm
 gwrandaedd : gwaredodd fi befyd o'm holl ofn^e.
 — Y rbai fy'n ofni'r Arglwydd, molwch ef :
 holl bôd Jacob, gogoneddwch ef ; a holl bôd Isrâel,
 ofnwch ef : Canys ni ddirmygodd, ac ni ffeiddiodd
 gystudd y tlawd ; ac ni chuddiodd ei wyneb rhag-
 ddo : ond pan lefodd efe arno, efe a wranda-
 odd^h.

11. Gyd ag Adduned dduwjol, a Diofryd i
 foliannu Duw, y dylem weddio am Waredi-
 gaeth allan o Gyfyngder ; a thalu ein Haddu-
 ned a ddylem yn ofalus, ar ôl derbyn Gwaredi-
 gaeth. Fel hyn yr oedd y Gŵr wrth fodd cal-
 lon Duw yn arfer gweddio am Ymwared oddi
 wrth y Blinder a fai arno, fel y gallai efe glod-
 fori Duw o blegid hynny. Trugarbâ wrthyf,
 Arglwydd ; gwêl fy mlinder gan fy nghaseion, fy
 myrchafydd o byrth angau. Fel y mynegwyf dy
 boll foliant ym mbyrth merch Sionⁱ. — Dwg fy
 enaid allan o garchar, fel y moliannwyf dy Enw^k.
 — Deued uchenaidd y carcharorjon ger dy fron :
 yn ôl mawredd dy nerth, cadw blant marwölaeth.
 A ninnau dy bobl a defaid dy borfa a'th foliannwn
 yn dragywydd ; dadganwn dy ogoniant byd gen-
 bedlaeth a chenbedlaeth^l. Dymma'r modd y
 mae Ysbryd Duw yn gorchymmyn i ni weddio
 am Waredigaethau a phob Trugareddau ang-
 enrheidjol ; sef, i foliannu'r Arglwydd o'u
 plegid. Dywedwch, Achub ni, O Dduw ein je-
 chydwrriaeth ! casgl ni befyd, a gwared ni oddi

^e Sal. xxxiv. 3, 4.^h Sal. xxii. 23, 24.ⁱ Sal. ix.

13, 14.

^k Sal. cxlii. 7.^l Sal. lxxix. 11, 13.

wrth y cenhedloedd, i foliannu dy Enw sanctaidd di, ac i ymogoneddu yn dy foliant^m.

12. Y mae'n beryglus i dderbyn Trugareddau mawrjon a Gwaredigaethau ar Law'r Arglwydd, a pharhâu yn anniolchgar, neu efigeuluso môliannu Duw am danunt: Canys y mae'r Trugareddau ni foliannir Duw am danunt, yn tynnu Barnau trymmion ar ddynjon yn ôl hynny. Y Brenin duwjol *Hezeciah*, er ei fod yn ŵr annwyl; etto, am *na thalodd drachefn yn ôl yr hyn a roddasid iddo*, gan foliannu Duw yn ostyngedig ar ôl ei jachâu ef o'i glefyd marwöl, *Digofaint Duw a ddaeth arno ef, ac ar Juda, a Jerusalemⁿ*. Hyn a barodd i Ysbryd Duw ymadel o fysg Pobl *Isrâel*, y rhai oeddynt Eglwys Duw gynt, a'u rhoddi hwynt i gaethiwed dan ddwylaw eu gelynjon, ac i laweroedd o farnau trymmion; sef, o blegid iddunt hwy, ar ôl iddo ef eu gwaredu hwy lawer gwaith, fyned rhagddunt yn gildynnus yn eu pechod a'u hynfydrwydd yn erbyn Duw, yn lle ymostwng i dalu Diolch ac Ufudd-dod iddo. *Clybu Duw hyn, ac a ddigiodd, ac a ffeiddiodd Isrâel yn ddirfawr: Fel y gadawödd efe dabernacl Siloh, y babell a osodasai efe ym mysg dynjon: Ac y roddodd eu nerth mewn caethiwed, a'u prydferthwch yn llaw'r gelyn. Rhoddes befyd ei bobl i'r cleddyf; a digiodd wrth ei etifeddiaeth^o*. Oni ddylai'r efsamplau hyn fod er addysg i'r rhai a barhâant yn anniolchgar ac yn annuwjol, ar ôl derbyn Trugareddau mawrjon a Gwaredigaethau lawer, wrth eu hangen, ar Law Duw?

^m 1 Cron. xvi. 35.   ⁿ 2 Cron. xxxii. 24, 25.

P E N. V.

Am Ddonjau'r Prynedigaeth; ag y ddy-lai'n cymmell i ganu Mawl.

ADN. I. **Y** Mae etto yn ôl achos mwy nâ'r cwbl a ddywedwyd, i'n cymmell ni i ganu Mawl i Dduw; fef, holl Ddonjau'r Prynedigaeth, yr holl Fendithion a'r Breintjau annhraethol a bwrcafwyd i ni (ddynjon pechadurus a cholledig) gan yr Arglwydd Jesu, yn ôl arfaeth rhâd Râs a Chariad Duw tu ag at-tom. *Fy enaid, bendithia'r Arglwydd; ac nac angbafia ei holl ddonjau ef^a. — Cenwch i'r Arglwydd, bendigwch ei Enw; cyboeddwch o ddydd i ddydd ei jechydwriaeth ef. Rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant ei Enw; dygwch offrwm, a deuwch i'w gynteddoedd^b.*

2. Yr oedd y Prophwydi gynt, trwy'r Yf-bryd Glân a oedd yn llefaru ynthunt hwy, yn rhagfynegi y Clôd mawr a'r Gogoniant a roddai'r Seintjau i Dduw, a'u Gorfoledd yntho ef, yn nyddjau'r Efengyl, pan yr amlygid yn eglur Jechydwriaeth Crist i'r byd. *Y dydd bwnnw (medd y Prophwyd Esay) y cenir y gân bon yn nbîr Juda: Dinas gadarn fydd i ni; Duw a esyd jechydwriaeth yn gaerau, ac yn rhag-fur^c. — O herwydd yr Arglwydd a gyssura Si-on: efe a gyssura ei holl angbyfannedd-leoedd hi; gwnâ befyd ei banialwch hi fel Eden, a'i diffeith-*

^a Sal. ciii. 2.

^b Sal. xcvi. 1, 2, 8.

^c Esay xxvi. 1.
wch

wch fel gardd yr Arglwydd; ceir ynddi lawenydd a byfrydwch, diolch, a llais cân ^a. — Bloeddiwch, cydgenwch, anialwch Jerusaleml: canys yr Arglwydd a gyssurodd ei bobl; efe a waredodd Jerusaleml. Dïsgodd yr Arglwydd fraich ei sancteidrwydd yng ngolwg yr holl genbedloedd; a holl gyrrau'r ddaear a welant jechydwriaeth ein Duw ni ^e.

3. Pa gymmaint Mawl a ddylem ni roddi i'r Duw gogoneddus, am ei anfeidrol Gariad, yn rhoddi ei uniganedig Fâb, disgleirdeb gogoniant Duw, a gwîr lun ei berson, i ddioddef angau'r groes drosom ^f! Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei uniganedig Fâb, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o bono fywyd tragwyddol ^g. — Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ag attom ni; o blegid danfon o Dduw ei uniganedig Fâb i'r byd, fel y byddem fyw trwyddo ef ^h. — Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? O's yw Duw trosom, pwy a all fod i'n berbyn? Yr hwn nid arbedodd ei briod Fâb, ond a'i traddododd ef trosom ni oll; pa wedd gyd ag ef befyd na ddyry efe i ni bob peth? Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw yw'r hwn sydd yn cyfiawnkáu: Pwy yw'r hwn sydd yn damnio? Crist yw'r hwn a fu farw; ie yn bytrach, yr hwn a gyfodwyd befyd: yr hwn befyd sydd ar ddebeulaw Duw, yr hwn befyd sydd yn erfyn trosom ni ⁱ. Oni ddylai ein calonau fod yn llawn o Orfoledd, a'n geneuau yn llawn o Fawl i'r Arglwydd, wrth yllryiaid y pethau hyn?

^a Esay li. 3.^e Chap. lii. 9, 10.^f Heb. i. 3.^g Joan lii. 16.^h i Joan iv. 9.ⁱ Rhuf. viii. 31—34.

4. Oni ddylem ni hefyd, â'n holl galonnau, â'n holl eneidjau, â'n holl feddwl, ac â'n holl nerth, *garu a chlodfêri'r Iesu bendigedig hwn*, am ei Gariad ef yn rhoddi ei bun drosom? Canys, *Efe a gymmerth ein gwendid ni arno, ac a ddug ein dolurjau.* — *Efe a archollwyd am ein camwedddau ni; efe a ddrylliwyd am ein banwireddau ni: cosbedigaeib ein heddwch ni oedd arno ef; a thrwy ei gleisiau ef y jachâwyd ni.* Nyni oll a grwydrasom fel defaid; troisom bawb i'w ffordd ei bun: a'r Arglwydd a roddes arno ef ein banwiredd ni i gŷd^k. — Crist, yn garedig, a ddi-oddefodd unwaitb dros bechod, y Cyfiawn dros yr angbyfiawn; fel y dygai ni at Dduw^l. — Tywalidodd allan ei enaid, ac a'i rhoddodd ei bun drosom ni yn offrwm ac yn aberth i Dduw, o arogl peraid^m. — Cariad mwy nâ bwn nid oes gan neb; sef, bod i un roi ei einioes dros ei gyfeilljonⁿ. — Canys Crist, pan oeddym ni etto yn weinjaid, mewn pryd a fu farw dros yr annuwjol^o.

5. Oni ddylai ystyriaeth o'r cyflwr colledig a thruenus a ydym ni ynddo trwy bechod, chwanegu ein zêl i foliannu Cariad Duw, am y Prynwr bendigedig a ddaeth i'r byd i'n gwaredu? Canys, barn marwölaeth oedd wedi myned allan yn ein herbyn; gorwedd yr oeddym dan Felldith a Digofaint Duw, a Barn o Gondemniad: plant Digofaint oeddym wrth naturjaeth, dieithriaid a gelynjon mewn meddwl, trwy weithredcedd drwg; yn gâs genym Dduw, ac yn rhodio yn wrthwyneb iddo ef beunydd; yn ddall ac yn ynfyd, dan feddi-

^k Esay liii. 4—6.^l I Pedr iii. 18.^m Eph. v. 2.ⁿ Joan xv. 13.º Rhuf. v. 6.

ant Satan ; yn rhodio yn ôl helynt y byd hwn, yn ôl tywysog llywodraeth yr awyr, yr ysbryd ag fydd bob amfer yn gweithio ym mhylant yr anufudd-dod. Yr oeddym ninnau befyd gynt yn annoethjon, yn anufudd, yn cyfeiliorni, yn gwasanaethu chwantau ac amryw feluswedd, gan fyw mewn drygjoni a chynsfigen, yn ddigasog, yn casâu ei gilydd. Eithr pan ymddangosodd dajoni a chariad Duw ein Hachubwr tu ag at ddŷn, nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ôl ei drugaredd, yr achubodd efe nyni, trwy olchiad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Ysbryd Glân ; yr bwn a dywallodd efe arnom ni yn helaeth, trwy Jesu Grist ein Fachawdwr ^p. Bydded i'n heneidjau, gan hynny, a'r cwbl fydd ynnom, fendithio Duw, am yr Arglwydd Jesu. Moliannaf Enw Duw ar gân ; mawrygaf ef mewn mawl. Nefoedd a daear, y môr a'r bryn oll a ymlusgo ynddo, molant ef ^q. — Clodforwch yr Arglwydd ; canys da yw : o herwydd ei drugaredd fydd yn dragywydd. Felly dywedod gwaredigjon yr Arglwydd, y rhai a waredodd efe o law y gelyn ^r.

6. Ystyriwn y fath bethau mawrjon, ac angenrheidjol i Jechydwriaeth, a gynhygir yn rhâd i ni trwy'r Arglwydd Jesu ; Grâs a Thrugaredd, Troëdigaeth a Sancteiddiad, Maddeuant diddannod a Heddwch, Mabwysiad a Dyfodiad hyderus ger bron Duw mewn Gweddi, Cyfiawnhâad rhâd oddi wrth bob peth a wnaethom ar fai, a Bywyd tragywyddol : Ond pwy a ddi-chon enwï un mewn mîl o'r Breintjau goruchel sy'n dyfod i'r Prynedigjon oddi wrth Gariad

^p Dit. iii. 3—6.   ^q Sal. lxi. 30, 34.

^r Sal. cvii. 1, 2.
anfeidrol

anfeidrol y Duw Hollgyfoethog, ac anchwiliadwy Olud Crist Jesu, ar yr hyn bethau y mae'r angyljon yn chwennychu edrych^s ! — Eithr, fel y mae'n 'sgrifennedig, Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i gâlôn dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef^t. — Bendigedig fyddo'r Arglwydd; canys dangosodd yn rhyfedd ei garedigrwydd i ni^v. — Beth a dalaf i'r Arglwydd am ei holl ddonjau i mi ? Abertbaf i ti abertb moliant ; a galwäf ar Enw'r Arglwydd^w.

7. Mae arnom ddyled i foliannu'r Arglwydd, am ei Adgyfodiad o feirw, a'i Ddyrchafiad i'r nefoedd, i gymmeryd arno Lywodraeth ei Eglwys, a'i Benarglwyddiaeth brenhinol dros bob peth ar ran ei Bobl. Llawenbâed Isräel yn yr bwn a'i gwnaeth : gorfoledded meibjon Sion yn eu Brenin^x. — Dyrchafodd Duw â llawenfloedd ; yr Arglwydd â sain udgörn. Cenwch fawl i Dduw, cenwch ; cenwch fawl i'n Brenin, cenwch. Canys, Brenin yr holl ddaear yw Duw : cenwch fawl yn ddyallus^y.

8. Fe aeth Crist o'r blaen, i barotôi trigfannau i'w Bobl i gael bod gyd ag ef, ac i eirjol ger bron Duw droftunt ; a chyd â hynny hefyd, i gyfrannu rhwng ei Bobl y Donjau mawr a'r Bendithion a bwrcasodd efe iddunt, Dyrchafaist i'r uchelder, caethgludaiſt gaethiwed, derbyniaist roddion i ddynjon ; ie i'r rhai cyn-dyn hefyd, fel y preswyliai'r Arglwydd Dduw yn eu plith. Bendigedig fyddo'r Arglwydd, yr bwn a'n llwytha beunydd â dajoni ; sef, Duw ein je-

^s 1-Pedr i. 12.^t 1 Cor. ii. 9.^v Sal. xxxi. 21.^w Sal. cxvi. 12, 17.^x Sal. cxlix. 2.^y Sal. xlvii. 5-7.

cbydwriaeth.

chydwrïaeth ^z. — Bendigedig fyddo Duw a Thâd ein Harglwydd Jesu Grist, yr hwn a'n bendithiodd ni â phob bendith ysbrydol, yn y nefoljon leoedd yng Ngrïst ^a. — Canys, Efe a'n llwyrbrynodd oddi wrth felldith y ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith drosom. Fel y delai bendith Abraham ar y cenbedloedd, trwy Grist Jesu; fel y derbyniem addewid yr Ysbryd trwy ffydd ^b.

9. Mae Dyfodiad Crist o'r nefoedd, gyd â Gallu a Gogoniant mawr, i farnu'r byd y dydd olaf, yn gyfryw fatter o Gyffur a Gorfoledd i'r Duwjoljon, ag y ddylai eu deffrôï i folianu'r Arglwydd: Canys, Yr Arglwydd Jesu a ymddengys o'r nef, gyd â'i angyljon nerthol, â thân fflamlyd, i roddi dial i'r sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn ufuddhâu i esengyl ein Harglwydd Jesu Grist: y rhai a ddieddefant yn gosbedigaeth, ddinystr tragyrwyddol oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddi wrth ogoniant ei gadernid ef; pan ddêl i'w ogoneddu yn ei saint, ac i fod yn rhyfeddol yn y rhai oll sy'n credu ^c. Yr annuwjol, yn y dydd hwnnw, a lewygant gan ofn, a'u hwynebau a dduant gan fraw, ond y rhai cyfiawn a lewyrchant fel yr haul yn nheyrnas eu Tâd. Y dydd hwnnw y bydd i brenbinoedd y ddaear, a'r gwŷr mawr, a'r cysoethogion, a'r pencaptenjaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwŷr caeth, a phob gwŷr rhydd, geisio ymguddio yn yr ogfeydd, ac yng ngbreigjau y mynyddoedd; gan ddywedud wrth y mynyddoedd a'r creigjau, Syrthiwech arnom ni, a chuddiwech ni o wŷdd yr hwn fydd yn eistedd ar yr orseddfaingc, ac oddi wrth lîd yr Oen: Ca-

^z Sal. lxxviii. 18, 19.

^a Eph. i. 3.

^b Gal. iii. 13, 14.

^c 2 Theff. i. 7—10.

nys daeth dydd mawr ei ddigter ef ; a phwy a ddicbon sefyll^d ? Ond y Cyfiawnjon a ddywedant, Wele, dymma ein Duw ni ; gobeithiasom ynddo, ac efe a'n ceidw : dymma'r Arglwydd ; gobeithiasom ynddo ; gorfoleddwn a llawenychwn yn ei jechydwriaeth ef^e. Dydd Priodas yr Oen yw'r dydd hwnnw ; a'i Briod ef yw'r Eglwys. Efe a ddaw, fel Priodfab, i ddwyn adref ei Bobl, fel Priodferch, atto ei hun dros fyth. Mae efe yn eu parotôï hwynt ymlaen llaw : byddant wedi eu puro'n lân trwy ei Waed ef ; fel na byddo arnunt na brycheuyn na cbrychni, na dim o'r cyfryw ; eithr yn sanctaidd ac yn ddi-feius ger ei fron ef^f. — Gwisgir hwynt â lliain main glân a disglair ; sef, cyfiawnder y saint^g. — Myrr, aloës, a chasia, fydd ar eu holl wisgoedd, allan o'r palasau ifori. Byddant oll yn ogoneddus o fewn : gemwaith aur fydd eu gwisg bwynt. Cyfiawnder Crist fydd eu gwisg briodas ; ac amrywjol Radau ei Ysbryd ef, fel gemmau gwerthfawr, yn eu haddurno. Mewn llawenydd a gorfoledd y dygir bwynt, ac y deuant i lŷs y Brenin^h. Dyna'r pryd y bydd eu llawenydd yn gyflawn ; a'u hwylddeb yn berffaith, i ganu'n felus Glôd i'w Hannwilyd a Mawl eu Priod dros fyth. Duw a sŷch bob deigrau oddi wrth eu llygaid bwynt ; a marwölaeth, na thristwch, na llefain, na phoen, ni bydd mwyach : o blegid y pethau cyntaf a aethant heibioⁱ. Erbyn hyn, oni ddylai Dyfodiad Crist i farnu'r byd, fod yn Orfoledd i bawb a garant Dduw ? Llawenbâed y nefoedd, a gorfoledded y ddaear ; rbued

^d Dad. vi. 15—17.^e Esay xxiv. 9.^f Eph. v. 27.^g Dad. xix. 8.^h Sal. xlv. 8, 13, 15.ⁱ Dad. xxi. 4.

y môr a'i gyflawnder. Gorfoledded y maes, a'r byn oll fydd ynddo; yna holl brennau'r coed a ganant o flaen yr Arglwydd: canys y mae'n dyfod i farnu'r ddaear: efe a farna'r byd trwy gyflawnder, a'r bobloedd â'i wirjonedd^k.

10. Ac heb law y cwbl a ddywedwyd, onid oes arnom rwymedigaeth hefyd i glodfori Duw, a chanu ei Fawl, am ei Gariad neillduol, a'i fawr Ddajoni, yn dadguddio i ni'r pethau a berthyn i'n jechydwriaeth, trwy ei air? Ni a allafem fod heb yr Ysgrythurau, megis llawer o genhedlaethau eraill: Ni ddylent hwy fod yn ddiystyr yn ein golwg, rhag i Dduw, trwy gyflawn farn, eu dwyn o'n dwylaw: pob Duw-jol a'u hoffant yn fwy nâ miloedd o aur ac arian, ac yn fwy nâ thrysorau'r holl fyd. A chan fod Duw, trwyddynt hwy, yn hysbyfu i ni y Jechydwriaeth fawr a brynodd Crist; ni a ddylem dalu Mawl iddo am danunt, megis am ei holl Drugareddau eraill. *Cenwch i'r Arglwydd ganiad newydd; canys efe a wnaeth bethau rhyfedd. Ysbyfodd yr Arglwydd ei jechydwriaeth; dadguddiodd ei gyflawnder yng ngolwg y cenbedloedd. Cofiodd ei drugaredd a'i wirjonedd i dŷ Isrâel: holl derfynau'r ddaear a'welfant jechydwriaeth ein Duw ni. Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaear; llefwch, ac ymlawenbêwch, a chenwch^l. — Y mae efe yn mynegi ei eiriau i Jacob, ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Isrâel. Ni wnaeth efe felly ag un genedl; ac nid adnabuant ei farnedigaethau ef. Molwch yr Arglwydd^m.*

^k Sal. xcvi. 11—13.
cxlvii. 19, 20.

^l Sal. xcvi. 1—4.

^m Sal.

11. Fel hyn y gellwch weled, fod holl Ddon-
 jau'r Prynedigaeth, a bwrcafwyd i ni trwy
 Farwolaeth Crist, a phob peth a berthyn i Je-
 chydwriaeth, yn gosod Pobl Duw dan rwymedi-
 gaeth anfeidrol, a than gymhelliad o'r tu mewn
 iddunt, i foliannu Duw o'u plegid. Jechydw-
 riaeth odidog a gwerthfawr yw hi. Y Cariad
 gwerthfawr a drefnodd y Jechydwrriaeth hon,
 a'r Gwaed gwerthfawr a bwrcafodd y Jechy-
 dwriaeth hon, a'r Grâs gwerthfawr ag sy'n
 cymhwyso'r Jechydwrriaeth hon at eneidjau
 dynion, ynghyd â'r holl bethau gwerthfawr
 aneirif eraill a berthyn iddi, yw Hyfrydwch a
 Gorfoledd yr holl Dduwjoljon. Pob Sanct a
 dywed, *Fy nghâlön a ymlawenycha yn dy jechy-
 dwriaeth: canaf i'r Arglwydd, am iddo synnio
 arnaf; ie, canmolaf Enw'r Arglwydd goruchafⁿ.*
 Pwy ni foliannai'r Arglwydd am y Jechydw-
 riaeth fawr hon, ond y rhai dibris o honi, a
 gelynjon croes Crist? Ac ni ddichon neb ad-
 rodd mor fawr yw perygl y cyfryw rai. *Edrych-
 wch, O ddirmygwyr, a rhyfeddwch, a dislennwch^o.*
 Eithr y rhai oll a ewyllysiont etifeddu Bywyd
 tragywyddol, trwy'r Prynedigaeth fydd yng
 Nghrist Jesu, moliannent hwy yr Arglwydd.
*Llawenyched, a gorfoledded ynnot ti, y rhai oll
 a'tb geisiant; a dyweded y rhai a garant dy jechy-
 dwriaeth yn wastad, Mawryger Duw^p. — Ce-
 nwch i'r Arglwydd, bendigwch ei Enw; cyhoedd-
 wch o ddydd i ddydd ei jechydwrriaeth ef^q.*

ⁿ Sal. xiii. 5.
^q Sal. xcvi. 2.

^o Aët. xiii. 41.

^p Sal. lxx. 4.

P E N. VI.

Am Orchymmyn Duw i ganu Mawl.

ADN. I. **Y** Mae arnom rwymedigaeth i ganu Mawl i Dduw, o herwydd fod Duw mawr y nefoedd a'r ddaear, yr hwn a'n creodd, ac a gynhaliodd ein bywyd ni, yr hwn hefyd a'n prynodd ac a'n piau ni, yn gorchymmyn hynny. Pa fodd y cawn Drugaredd ar Law Duw, a pha fodd y diangwn rhag Barn Duw, o's o'n gwirfodd yr esgeuluswn both mor fawr, ag y mae Duw mewn modd arbenig yn ei orchymmyn? Pa ham yr ym yn gwrando'r Gair, ac yn gweddio? pa ham yr ym yn cymmuno ac yn gorphwys ar y Sabboth? Onid am fod Duw yn gorchymmyn hynny? A wrendy Duw ein Gweddiau, o's pallwn ei addoli ef mewn Mawl hefyd? neu, A allwn ni gyttuno â Duw, i fodloni i ran o'i Addoliad, yn lle'r cyfan? *Pwy bynnag a gadwö'r gyfraith i gŵd oll, ac a ballo mewn un pwnge, y mae efe yn euog o'r cwbl^a. — I bwy y gwnaethpwyd Crist yn Awdur jechydwriaeth dragywyddol? Onid i'r rhai oll a ufuddhânt iddo^b? Ac ar bwy y mae digofaint Duw yn dysod, ond ar blant yr anufudd-dod^c? A phwy a ânt i'r nefoedd trwy'r Arglwydd Jesu, ond y rhai a ufuddhânt i Gyngor a Gorchymmynion Duw? Gwyn eu byd y rhai sy yn gwne-*

^a Jago ii. 10.^b Heb. v. 9.^c Eph. v. 6.

thur ei orchymmynion ef, fel y byddo iddunt fraint ym mbren y bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy'r pyrth i'r ddinas^d.

2. Y mae'n ddigon eglur, fod Duw yn gorchymmyn Canu Mawl: Fe ordeiniodd Duw hyn i fod yn Ordinhâad sanctaidd, ac yn Rhan o'i Addoliad ef ym mhlith ei Bobl, ym mhob oes o'r Eglwys; sef, ym mhlith yr *Juddewön* dan y Gyfraith, ac ym mhlith y *Cristjonogjon* dan yr Efengyl. Y mae'n hawdd i chwi ddyall, wrth y ddarllenafoch o ddechreuad y Traethawd hwn hyd ymma, mor daer-difrifol, a thrwy ba gynnifer o ystyriaethau, y mae'r Ysbryd Glân yn annog pawb i ganu Mawl i Dduw, f*e* i nad oes un Ddyledswydd yn cael ei gorchymmyn yn fynychach.

3. Y mae Duw yn rhoi Gorchymmyn pen-nodol am ganu Mawl mewn amryw fannau yn yr Hên Destament. *Cenwch yn llafar i Dduw ein cadernid; cenwch yn llafar i Dduw Jacob. Cymmerwch salm, a moeswch dympan, y delyn seyn a'r nabl. Canys deddf yw hyn i Isrâel, a deddf i Dduw Jacob^e. — Clodforwch yr Arglwydd; gelwch ar ei Enw: mynegwch ei weithrededd ym mysg y bobloedd. Cenwch iddo, canmolwch ef; ymddiddenwch am ei boll ryfeddodau ef^f. — Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr boll ddaear; llefwch, ac ymlawenbêwch, a chenwch^g. — Molwch yr Arglwydd. Cenwch i'r Arglwydd gamiad newydd, a'i foliant ef yng nghynnulleidfa y sainet^h. Fel hyn y mae Duw yn rhoddi Gorchymmyn ar Orchymmyn am ganu Mawl*

^d Dad. xxii. 14.

^e Sal. lxxxi. 1, 2, 4.

^f Sal. cv.

1, 2.

^g Sal. xcvi. 4.

^h Sal. cxlix. 1.

iddo, trwy enau *Dafydd* ei wâs, peraidid *Ganhiedydd* *Isrâel*, y Gŵr yn ôl calon Duw. Yr un ffynud y mae Duw yn gorchymmyn hefyd trwy enau *Eſay*, y Prophwyd *Efangylaidd*: Fel byn y dywed yr *Arglwydd Dduw*, creawdydd y nefoedd a'i beſtynnydd, lledydd y ddaear a'i chnwd, rhoddydd anadl i'r bobl arni, ac ysbryd i'r rhai a rodiant ynddi: *Cenwch i'r Arglwydd gân newydd*, a'i fawr ef o eithaf y ddaear, y rhai a ddisgynnwch i'r môr, ac fydd ynddo; yr ynysoedd a'u trigolion. Y diffeithwch a'i ddinafoedd, dyrchafant eu llef, y maesdrefi a breswylia *Cedar*: caned preswylwyr y graig, bloeddiant o ben y mynyddoedd. Rhoddant ogoniant i'r *Arglwydd*, a mynegant ei fawr yn yr ynysoeddⁱ.

4. Yr un gyffelyb y mae Duw yn gorchymmyn yn y Testament Newydd; canys mae'n *Ddyledswydd* ag sy'n sefyll ar fail yr *Apostol*, jon a'r Prophwydi. *Preswylied gair Crist* ynoch yn helaeth, ym mhob doethineb; gan ddyſgu, a rhybuddio barw ei gilydd, mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysbrydol; gan ganu trwy râs yn eich calonnau i'r *Arglwydd*^k. — A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes neb yn esmwyth arno? caned salmau^l. — A llef a ddaeth allan o'r orseddfainge, yn dywedud, *Moliennwch ein Duw ni*, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrjon hefyd^m. — Ym mhob dim diolchwrch: canys byn yw ewylllys *Dduw* yng *Ngbrist* *Jesu* tu ag attoch chwiⁿ.

5. Ni a ddylem ddal fulw, fod Duw yn rhoddi Gorchymmyn caeth i barw oll, yn ddi-

ⁱ *Eſay* xlii. 5, 10—12.

^k *Col.* iii. 16.

^l *Jago* v. 13.

^m *Dad.* xix. 5.

ⁿ *1 Theſſ.* v. 18.

wahan, i ganu ei Fawl ef; fel na adawir lle o
 esgus na gwrthddadl i *neb*, oni fyn rhyw rai
 hunanddoeth wrthresymmu yn erbyn Duw ei
 hun. *Yr holl bobl, curwch ddwylaw; llafargenwch*
i Dduw â llef gorfoledd. Canys yr Arglwydd gor-
uchaf fydd ofnadwy; Brenin mawr ar yr holl
ddaeear. — *Llawenfloeddiwch i Dduw, yr holl*
ddaeear. Dadgenwch ogoniant ei Enw, gwnêwch
ei foliant yn ogoneddus ^p. — *Molianned y bobl di,*
O Dduw! molianned yr holl bobl dydi ^q. — *Ben-*
ditbied pob cnawd ei Enw sanctaidd ef, byth ac yn
dragywydd ^r. — *Pob perchen anadl, molianned*
yr Arglwydd ^s.

6. Chwi welwch bellach, mor ddifrif ac mor
 fynych y mae Duw, trwy'r holl Ysgrythur, yn
 gorchymmyn i ddynjon ganu ei Fawl ef; ac
 felly y gwelwch hefyd, mai nid peth rhwng y
 ddau ydyw hyn, a ellir ei wneuthur, neu bei-
 dïo: Canys angenrhaid a ofodwyd arnom; a
 gwae fydd i ni, o's o'n gwirfodd yr esgeulu-
 fwn Ddyledfwydd orchymmynnedig! A allwn
 ni, yn ddiberygl, ddal allan yn erbyn Gorchym-
 mynnion Duw? neu, a feiddia neb ddywed-
 ud, nad oes gan Dduw Awdurdod i roi'r fath
 Orchymmyn i ni; neu, i wadu'r dyled fydd
 arnom i ufuddhâu iddo? Ac etto, er i ddyn-
 jon arddel Duw, mewn geirjau; y mae'r an-
 ufudd, mewn gweithred, yn gwadu Awdurdod
 Duw, a'r ufudd-dod fy ddyledus iddo. *Y*
maent yn proffesu yr adwaenant Dduw, eithr ar
weithredoedd ei wadu y maent; gan fod yn anu-
fudd, ac at bob gweithred dda yn anghymmeradwy ^t.

^p Sal. xlvii. 1, 2.

^q Sal. lxvi. 1, 2.

^r Sal. lxvii. 5.

^s Sal. cxlv. 21.

^t Sal. cl. 6.

^u Dit. i. 16.

Felly y maent hwy yn tynnu Digofaint Duw ar eu pennau yn y bywyd hwn, ac yn difuddio eu hunain o Deyrnas Nefoedd pan fyddont farw ; fel y mae Crist ei hun yn mynegi i Bawb ymlaen llaw. *Nid pob un sydd yn dyweded wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddarw i mewn i deyrnas nefoedd ; ond yr bwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhâd yr bwn sydd yn y nefoedd.* — *I'r rhai sydd anufudd i'r gwirionedd, eithr yn ufudd i angbyfiawnder, y bydd llid, a digofaint* ^w.

7. Mae tri pheth i'w hystyriaid ym mhob Gorchymmyrn, ac ym mhob Cyngor a Cherydd, ag a ddêl oddi wrth Dduw ; sef, yr Awdurdod, a'r Cariad, a'r Canlyniaeth o honunt. Mae'n ddyledus ar bawb, i gydnabod Awdurdod Duw ym mhob un o'i Orchymmynnion, a'i Gynghorion, a'i Geryddon hefyd ; sef, Uchelfraint hanfodol a phenarglwyddiaethol Duw, ag sydd ddyrchafedig anfeidrol goruwch yr holl nefoedd ; trwy ba un y mae'n perthyn yn gyfiawn i'w Fawredd gogoneddus ef roddi'r cyfryw Orchymmynnion, a Chynghorion, a Cheryddon, a fyddo cymmws yn ei olwg ef, ac i gosbi neu wobrwyo ei greadurjaid, yn ôl y bônt naill ai yn eu dirmygu, neu yn eu defnyddio. Ac oni ddylai'r ystyriaeth o hyn eingyrruni i grynu wrth Air Duw, a barnu ynnom ein hunain yn bwyllog, mewn pryd, pa beth sy orau i ni wneuthur, ynghylch Canu Mawl, a'r cyffelyb Ddyledswyddau eraill, ag y mae Awdurdod Duw yn gosod rhwymedigaeth arnom i'w cyflawni ? Ni a ddylem ystyriaid hefyd,

^w Math. vii. 21.

^w Rhuf. ii. 8.

Gariad Duw, ym mhob Gorchymmyn, a Chyngor, a Cherydd : canys, nid ydyw Duw yn gorchymmyn na chynghori unrhyw beth, er mwyn y peth ei hun yn unig, ond er mwyn y llês o hono i ni ; nac ychwaith yn ceryddu un amfer o herwydd fod Duw yn hoffi côsb, ond yn unig o herwydd ei fod yn angenrheidjol ac yn llefiol i ni : *Canys Duw cariad yw* *. Ac y mae'n ammhoffibl i Gariad anfeidrol, y fath ag yw Duw, lai nâ golygu diben cariadol yn yr hyn oll a wnelo. Ac onid er llês i ni y mae Duw yn gorchymmyn Canu Mawl, a phob Dyledfwydd arall ? Pa ham ynteu y gwrthwyrbwn ein llês ein hunain ? Ni a ddylem, *yn olaf*, ystyriaid y Canlyniaeth o bob Gorchymmyn a Chyngor, ac o bob Cerydd hefyd, ag fy'n dyfod oddi wrth Dduw : Canys, megis ag y maent yn dyfod oddi wrtho ef, iddo ef y rhydd pawb gyfrif o'u plegid ; nid â un o honunt yn angof ganddo. Am hynny, yn ôl ein hufudd-dod neu'n hanufudd-dod ni iddunt, a'r defnydd da neu ddrwg a wnelom o honunt, y bydd ein cyfrif a'n cyflwr ni, naill ai yn gyffurus, neu ynteu yn echrydus jaw'n, pan ddelom ger ei fron ef yn y Farn. Oni ddylai'r ystyriaethau hyn ein gwneuthur ni yn frwd-ufudd i ganu Mawl, ac i bob peth arall y mae Duw yn orchymmyn ?

* i Joan iv. 8.

P E N. VII.

*Am Esamplau'r Duwjoljon; ag y ddylai'n
cymmell i ganu Mawl.*

ADN. I. **N**I a ddylem weled y rhwymedi-
gaeth fydd arnom i ganu Mawl,
oddi wrth Esamplau holl Bobl Dduw : Canys,
*llef gorfoledd a jechydwriaeth fydd ym mbebyll y
cyfiawn* ; y rhai a ddylem ni eu dilyn, megis y
maent hwythau yn dilyn Crist. Y mae'n be-
ryglus i rodio yng nghyngor yr annuwjoljon,
ac i sefyll yn ffordd pechadurjaid, y rhai a
gablant y pethau a berthynant i Addoliad Duw,
yn lle canu Mawl i'w Ogoniant ef; rhag i ni
fod gyd â hwynt, yn ôl llaw, yn llefain ac yn
udo yn uffern, neu yn chwylofain ac yn rhingc-
jan dannedd, mewn gofid chwerw a phoenau,
gyd â'r diafol a'i angyljon yn y pwll diwaelod,
yn lle bod yn canu Mawl, mewn gorfoledd a
hyfrydwch, gyd â Seintiau Duw a'i Angyljon
ef, yn y Nef. Ni a ddylem edrych, gan hyn-
ny, er i ni rodio ar *býd ffordd gwyf da, a chadw
llwybrau'r cyfiawn* ^a. Trwy ymosyn am yr *bên
lwybrau, a'r ffordd dda, a rhodio ynddi, y cawn
orphwysdra i'n beneidjau* ^b. Y mae Gair Duw
yn dysgu pawb, a'i derbynnio ef fel Gair Duw,
i ganu Mawl iddo. *Holl frenbinoedd y ddaear
a'th glodforant, O Arglwydd! pan glywânt eiriau
dy enau. Canant befyd am ffyrdd yr Arglwydd;*

^a Diar. ii. 20.^b Jer. vi. 16.

*canys mawr yw gogoniant yr Arglwydd^c. — Dy
holl weithredoedd a'tb glodforant, O Arglwydd!
a'tb sainet a'tb fenditbiant^d.*

2. Mae'r Efsamplau a rydd y Duwjoljon, o
ganu Mawl i Dduw, yn aml jawn trwy'r holl
Fibl: Dymma'r modd y cyffegrai'r Duwjol
eu Teiau yn y dyddiau gynt. Un o'r Salmau
a elwir, yn *Salm neu Gân o Gyffegriad Tŷ Dda-
fydd* (titl y 30 Salm.) Yr oedd yn gyffredin
gan yr *Juddewön* i ofyn, *Pa ŵr fydd a adeila-
dodd dy newydd, ac ni's cyffegrodd ef^e ? Ac yng
ngbyffegriad mur Jerusaleu, y ceisiasant y Lefiaid
o'u holl leoedd, i'w dwyn i Jerusaleu, i wneu-
thbur y cyffegriad, â gorfoledd, mewn diolchgarwch,
ac mewn cân, â symbalau, nablau, ac â thelynau^f:
Canys y Duwjoljon a foliannent Dduw ar bob
achos. Felly y canodd *Moses Fawl* i Dduw, ar
ôl arwain Pobl *Isrâel* allan o'r *Aipht* trwy'r
Môr Côch, pan ddistrywiodd Duw *Pharao* a'i
holl lu, ac y gwaredodd ei Bobl. Yna y canodd
Moses a meibjon *Isrâel* y gân hon i'r Arglwydd,
ac a lefarasant, gan ddywedud, Canaf i'r Ar-
glwydd, canys gwnaeth yn rhagorol jawn; taflodd
y march a'i farchog i'r môr. Fy nerth a'm cân
yw'r Arglwydd, ac y mae efe yn jechydwriaeth i
mi: efe yw fy Nuw, efe a ogonedda fi; Duw fy
Nhâd, a mi a'i dyrchafaf ef^g.*

3. Pan drugarhaodd Duw wrth Bobl *Isrâel*,
ac o'i Dofsturi a agorodd ffynnon o ddwfr iddunt
yn yr anialwch i dorri eu fyched, hwy a gana-
sant Hymn, neu Gân ddiolchgar o Fawl, iddo^h.
Pan waredodd Duw Bobl *Isrâel* o ddwyllaw *Ja-*

^c Sal. cxxxviii. 4, 5.

^d Sal. cxlv. 10.

^e Deut. xx. 5.

^f Neh. xii. 27.

^g Ecclod. xv. 1, 2.

^h Num. xxi. 17.

bin a Sisera ; yna y canodd Debora, a Barac mab Abinoam, y diwornod bwnnw, gan ddywedud, Clywch, O frenbinoedd ; gwrandêwch, O dywysogjon : myfi, myfi a ganaf i'r Arglwydd ; canaf fawl i Arglwydd Dduw Isrâel ⁱ.

4. Dafydd a osododd Asaph, a Heman, a Jeduthun, ac amryw eraill, i ganu Mawl yn Nhŷ'r Arglwydd ^k. Jebosaphat a osododd y Lefiaid, â Chantorjon, i foliannu Arglwydd Dduw Isrâel, â llef uchel dyrchafedig, pan oedd yn myned i ryfel yn erbyn ei elynjon, gan ddywedud, Clodforwch yr Arglwydd, o herwydd ei drugaredd a bery yn dragywydd ^l.

5. Pan oedd y Brenin duwjol Hezekiab yng-hylch glanhâu Tŷ'r Arglwydd, i atgyweirio Addoliad Duw, ac adferu gwîr Grefydd yn Jerusalem ; Hezekiab y brenin a'r tywysogjon a ddywedasant wrth y Lefiaid am foliannu'r Arglwydd â geirjau Dafydd, ac Asaph y gweledydd : Felly bwy a foliannasant â llawenydd, ac a ymostyngasant, ac a addolasant Dduw ^m.

6. Pan oedd y feiri yn sylfaenu teml yr Arglwydd (yn amser Ezra) pobl Isrâel a osodasant yr offeiriaid a'r Lefiaid, ag udgyrn a symbalau, i foliannu'r Arglwydd, yn ôl ordinhâad Dafydd brenin Isrâel. A bwy a gydganasant wrth foliannu, ac wrth glodfori'r Arglwydd, mai da oedd, mai yn dragywydd yr ydoedd ei drugaredd ef ar Isrâel. A'r holl bobl a floeddiasant â bloedd fawr, gan foliannu'r Arglwydd, am sylfaenu tŷ'r Arglwydd ⁿ.

ⁱ Barn. v. 1, 3.

^k 1 Cron. xxv.

^l 2 Cron. xx. 19,

20, 21.

^m 2 Cron. xxix. 30.

ⁿ Ezra iii. 10, 11.

7. Y Brenin Dafydd a 'sgrifennodd Lyfr o *Salmâu*, i annog a dysgu'r bobl i foli Duw; o blegid fod ei zêl a'i awyddfryd yn fawr jaw'n i ganu Mawl i'w Arglwydd: ac yr oedd efe yn dyfal-glodfori Duw ei hun; fel y mae efe yn tyftio mewn amryw fannau yn Llyfr y *Salmâu*. Bendithiaf yr Arglwydd bob amser: ei foliant fydd yn fy ngenau yn wastad^o. — Molaf yr Arglwydd yn fy myw: canaf i'm Duw tra fyddwyf^p. — Cofio yr ydwyf fy nghân y nôs: yr ydwyf yn ymddiddan â'm calon; fy ysbryd fydd yn chwilio yn ddyfal^q. — Seithwaith yn y dydd yr ydwyf yn dy glodfori, o herwydd dy gyfiawn farnedigaeitha^r. — Mi a obeithiaf yn wastad, ac a'ib foliannaf di fwyfwy^s.

8. Salomon, mab Dafydd, Brenin *Jerusalem*, a 'sgrifennodd *Gân y Caniadau*; i ddangos allan mor garuaid a gwresog yw Cariad Crist i'w Eglwys, a'r fath Gyfrinach gyfeillgar ac Annwyldeb fydd rhwng yr Arglwydd a'i Bobl.

9. Y Prophwyd *Esay* a 'sgrifennodd *Gân am y winllan*^t: A Galarnad y Prophwyd *Jeremi* fydd *Gân o Alar*, o blegid Caethiwed *Jerusalem*.

10. Y Seintjau gynt a annogent ei gilydd i ganu Mawl. *Deuwch* (meddent) *canwn i'r Arglwydd*; ymlawenbâwn yn nerth ein jechyd. *Deuwn ger ei fron ef â diolch*; *canwn yn llafar iddo â salmau*. Canys yr Arglwydd fydd Dduw mawr, a Brenin mawr goruwch yr holl dduwjau^v. — *Mawrygwch yr Arglwydd gyd â mi*; a chyddyrchafwn ei Enw ef^x. — Yr holl bobl, curwch

^o Sal. xxxiv. 1.   ^p Sal. cxlvi. 2.   ^q Sal. lxxvii. 6.
^r Sal. cxix. 164.   ^s Sal. lxxi. 14.   ^t Esay v.   ^v Sal.
 xcv. 1—3.   ^x Sal. xxxiv. 3.

ddwylaw;

ddwylaw ; llafargenwch i Dduw â llef gorfoledd. Canys yr Arglwydd goruchaf sydd ofnadwy, a Brenin mawr ar yr boll ddaear^y.

11. Y mae gennym, yn yr Efengyl, Efsampl mwy nâ'r holl Brophwydi ; sef, Efsampl Crist ei hun, Mâb Duw. Wedi iddo ef a'i Ddisgybljon fwyta ynghyd yn y Swpper Sanctaidd, hwy a ganasant Hymn^z. Ac Efsamplau amryw yn chwaneg sydd yn y Testament Newydd : Canys fe 'sgrifennir i lawr yno *Gân Mair*, a *Chân Zacharias*, a *Chân Simeon* ; trwy ba rai y clodforasant hwy yr Arglwydd^a. A'r Disgybljon, ar ôl Ymadawiad Crist, a barhausant i *foli Duw*^b. *Paul a Silas oeddynt yn canu mawl i Dduw*, banner nôs, yn y carchar^c. A *Pbawl* a ddywed am Aelodau'r Eglwys, *pan ddeuent ynghyd, fod gan bob un o bonunt Salm*^d ; hymny yw, yr oeddynt i gŷd yn gwybod Salmau ar eu tafod, ac yn fedrus i foli Duw ar Gân : A *Joan*, yn Llyfr y *Dagduddiad*, sy'n crybwyll yn fynych am *Gân newydd y Seintiau*.

Ac yn awr, gan fod cymmaint cwmwl o Dyftion wedi osod o'n hamgylch, i ddyfsgu i ni weled y rhwymedigaeth sydd arnom i ganu Mawl i Dduw ; pa fodd y diangwn rhag Barn Duw, o's esgeuluswn Ddyledswydd mor fawr ? Canys y pethau a 'sgrifennwyd o'r blaen, er addysgu i ni y 'sgrifennwydd bwynt^e.

12. Y mae Efsamplau diweddarach nâ'r rhai a enwyd eisioes, er cerydd a chywilydd i ni, o's esgeuluswn y Ddyledswydd fawr hon. Yr

^y Sal. xlvii. 1, 2.

^a Marc xiv. 26.

^b Luc ben. i. a'r ii.

^b Luc xxiv. 53.

^c Aët. xvi. 25.

^d 1 Cor. xiv. 26.

^e Rhuf. xv. 4.

oedd yn arferol gan y *Prif Gristjonogjon*, dros lawer o amser ar ôl Esgynniad Crist i'r nefoedd, i gyfarfod â'i gilydd yn y nôs, ac i godi yn blygeinjol yn y borau cyn dydd, i ganu Salmau a Mawl i Dduw ; o blegid na feiddient wneuthur hynny ar hŷd y dydd. A llawer o Ddifynyddjon a ddywedant, fod y *Cristjonogjon* gynt yn canu Salm o flaen ac ar ôl eu prydjau bwyd : Ac eraill a ddywedant, eu bod hwy yn canu Salmau, a Hymnau, ac Odlau Ysbrydol, gyd â'u gwaith ; yr aradwyr yn y meusydd, y gwinllanwyr yn y gwinllannoedd, a'r crefftwyr gyd â gwaith eu celfyddyd ; ie'r cleifion hefyd ar eu claf-welyau a ddymunent ar eu cyfeilljon i ganu Mawl gyd â hwynt, er mawr gyffur i'w heneidjau, a bywjocâad gwresfog i'w holl rasusau : A llawer o'r Merthyron a ganent Fawl Duw ; nid yn unig mewn cadwynau a charcharau, eithr hefyd wrth ddioddef yn fflammau'r tân. Fe fu'r amser, na ellid tramwy rai trefydd, yn yr hwyr na'r borau, heb glywëd canu Mawl i Dduw ym mhob tŷ a theulu trwy'r holl heolydd : A rhai *Cristjonogjon Protestanaidd* mewn gwledydd tramor, yn wŷr ac yn wra-gedd, a phlant, a wyddant lawer o'r Salmau Canu ar eu côf, heb law llawer o Hymnau ac Odlau Duwjol eraill ; y rhai a ganant yn fynych, ddydd a nôs, yn ddistaw wrthunt eu hunain, pan na fo cyfle ganthunt i ganu yn uwch, neu ynghyd ag eraill. Nid yw'n dda nac yn fuddjol i ni adel y cyfryw Esamplau i gyfodi yn y Farn i gondemnio ein hesgeulusdra ni.

P E N. VIII.

Am y Llës a'r Fantais o Ganu Mawl.

ADN. 1. **Y**N olaf, Efe ddylai'r Llës mawr,
 a'r Bûdd neu'r Fantais o Ganu
 Mawl yn barchus i Dduw, ein cymhell ni i
 ymarfer â'r Ddyledswydd hon : Canys y mae
 pob rhan o wîr Dduwjoldeb yn fuddjol ; felly,
 yn ddiammau, y mae y rhan hon. *Da yw mo-
 liannu'r Arglwydd ; a chanu mawl i'th Enw di,
 y Goruchaf*^a. Nid oes nemmawr nad ydynt
 yn teimlo, mor rymmus yw ferch awyddus i
 fanteision ac elw dymhorol a darfodedig y byd
 hwn, i gyffrôi dynjon i lafurio'n drafferthus am
 dano, ac yn fynych i anturio eu hoedl i lawer o
 beryglon, ar dîr a môr, er ei fwyn ; er nad
 yw'r manteision daearol hyn oll ond anwadal,
 dibarhâad, a difudd, na's gallant gymmaint a
 chyflawn foddhâu a phlesio'r cnawd, ac yn dwyn
 gyd â hwynt *brofedigaethau a maglau, a llawer o
 chwantau ynfyd, a niweidjol, y rhai sydd yn boddî
 dynjon i ddinystr a cholledigaeth*. Canys gwreidd-
 yn pob drwg yw ariangarwch : yr bon, a rhai
 yn chwannog iddi, bwy a gyfeiliornasant oddi wrth
 y ffydd, ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o
 ofidiau^b. Onid yn hytrach o lawer, gan hynny,
 y dylai Bûdd ac Elw Duwjoldeb, ief, y Llës
 ysbrydol, a'r Manteision mwyaf buddjol yn yr
 holl fyd, a berthyn i Ddedwyddwch y gwîr

^a Sal. xcii. 1.^b 1 Dim. vi. 9, 10.

Ddŷn, sef, yr Enaid anfarwöl, yr hyn hefyd a barhâ ac a chwanega ei Ddedwyddwch ef fwyfwy i Dragywyddoldeb, ddeffrôî ein holl awydd ni i ganu Mawl i Dduw, a'i addoli? Canys, nid gwaith ofer a diles yw'r Gorchwyl bendigedig hwn. *Molwch yr Arglwydd : canys da yw canu i'n Duw ni ; o herwydd hyfryd yw, ie gweddus yw mawr^e. — Yngryfbêwch gan hynny, ac na laesed eich dwylaw : canys y mae gwobr i'ch gwaith chwi^d.*

2. Y mae Canu Mawl i Dduw, yn ufuddgar, ac yn barchus, ac yn jawnddibenniol, yn fodd rhagorol i rod-di i ni, trwy Grift Jesu, dyftiolaeth dda yn ein cydwybodau, ein bod ni, yn hyn o Orchwyl, yn gogoneddu Duw ; yr hyn yw diben pennaf ein Creadigaeth a'n Prynedigaeth ni ; yr hyn hefyd y ddylai fod ein diben pennaf ni ym mhob peth a wnelom : Canys felly y mae'r Ysbryd Glân yn gorchym-myn. *Pa un bynnag gan hynny ai bwyta, ai yfed, ai betb bynnag a wneloch, gwnêwch bob peth er gogoniant i Dduw^e. Y pethau hynny oll a wnelom ni felly, a rôddant fwyaf o heddwch cydwybod, a thyftiolaeth dda fod Duw yn fodlon i ni. A phan y canom Fawl y Goruchaf, o's tymmer a dymuniad ein calonnau, a threfn ein bucheddau ni, a'n hymarweddiad, fyddant yn gydsynniol â'r Ddyledswydd hon ; yna mae'r Duw mawr ei hun yn arddel, ei fod efe yn cael ei ogoneddu gennym. Yr bwn a abertho foliant, a'm gogonedda i ; a'r neb a ofodo ei ffordd yn jawn, dangosaf iddo jechydwrïaeth Duw^f.*

^e Sal. cxlvii. 1.^d 2 Cron. xv. 7.^e 1 Cor. x. 31.

Sal. l. 23.

Dymma'r

Dymnia'r Aberth Efangylaidd y mae Duw yn ei ofyn gennym, ac fydd yn fwy cymmeradwy yn ei olwg nâ holl aberthau yr *Juddewön* gynt. *Moliannaf Enw Duw ar gân, a mawrygaf ef mewn mawl. A byn fydd gwell gan yr Arglwydd nag ŷch, neu fustach corniog, carnol^g.*

3. Y mae Canu Mawl yn fodd rhagorol i chwanegu Duwjoldeb a gwîr Grefydd mewn Gwledydd, Eglwysydd, a Theuluoedd, ac ym mhob dŷn a fyddo'n mynych arferyd y Ddyledswydd hon yn ystyriol ac yn barchus. Pwy Grefydd, ond ffûg o Sancteiddrwydd, a ffurf farw yn unig, a ddichon fod lle bo esgeulusdra gwirfodd am foliannu Duw? Y mae Duwjoldeb yn ammharu, a Zêl yn oeri, lle y diystyrir y Ddyledswydd hon: Canys Ordinhâad adeiladus ydyw; trwy ba un y mae'r Ysbryd Glân yn gorchymmyn i bawb, *ddysgu ei gilydd, mewn salmau, a bymnau, ac odlau ysbrydol; gan ganu trwy râs yn eich calonau i'r Arglwydd^h.* *Moses*, wrth farw, a roddes *Gân* hynod i *Isrâel*, llawn o Athrawiaeth; dan orchymmyn iddunt hwy ei *dyfsgu hi i'w plant*, er addysg iddunt; fel y gallent hwy i gŷd, yn hên ac yn jeuaingc, gofio a chanu am Ffordd yr Arglwyddⁱ. Yn y modd hyn y mae Athrawiaeth Gair Duw, pan yr arferir ef gyd â Mawl, yn defnynnu fel glaw, a'r ymadrodd yn diferu fel gwlîth, yn aml, yn dirion, ac yn ffrwythlon^k. *Melusder y gwefusau* (medd *Salomon*) a *chwanega ddysgeidiaeth^l*. Pereiddlais Mawl yr Arglwydd a rydd Adeiladaeth a Hyfrydwch ynghŷd. Pan

^g Sal. lxix. 30, 31.   ^h Col. iii. 16.   ⁱ Deut. xxxi. 19.
^k Deut. xxxii. 44—50.   ^l Diar. xvi. 21.

y cafodd rhai Taleithjau yn *Germani* Droëdigaeth oddi wrth *Eulynaddoliad Pabyddjaeth* i'r *Ffydd Brodestanaidd*, y mae amryw Awdwyr yn mynegi, ddarfod i ganu Mawl yn fynych i'r Arglwydd, gael ei fendithio gan Dduw, i fod yn fodd rhagorol i ddwyn yn y blaen y *Diwygiad mawr bwnnw*. Y Gweinidogjon, a Blaenor-iaid y bobl, a ddysgafant iddunt ganu Salmau a Hymnau, a oedd yn cynnwys ynthunt Athrawiaeth a Gwyddorjon jachus yr Efengyl, ac Annogaethau cryfion i wîr Dduwjoldeb : Y bobl a dryforafant lawer o Salmau Canu a Hymnau yn eu côf, ac a'u ddysgafant i'w gilydd, fef, i'w teuluoedd a'u cyfeilljon ; nes myned Canu Mawl a Gweddio yn gyffredin ar lêd trwy holl Eglwyfi a Theuluoedd amryw o Daleithjau cyfain. Felly y daethant o'u calon i wrthwynebu *Crefydd budol y Pabyddjaid*, ac i fod yn *Gristjonogjon puraid* ; a llawer o honunt a ddioddefasant ym mhlaid y *Ffydd*.

4. Fe sonier, fod rhai yn derbyn *Tröedigaeth* wrth glywëd rhyw rai eraill yn canu Mawl uwch ben eu gwaith yn y maes. “ Y mae hanes hynod o'r fath hyn am ferch fechan o *Juddewes*, ynghylch wyth mlwydd oed, mewn tref yn *Germani*, ag a gafodd Dröedigaeth nodedig yn ddiweddar, wrth fyned weithjau at gymmydoges dlawd, a oedd yn arfer canu Mawl wrth wnio, ac wrth wneuthur y gorchwyljon eraill oedd ganddi. Y plentyn a ddysgodd ganthi, yn gyntaf, i ganu Mawl ; a chyd â hynny a ddysgodd hefyd i garu Duw, a'i addoli ; ac a ddioddefodd lawer gan ei rhieni, ac eraill, o blegid hynny : ond ni ellyd, mewn
un

un modd yn y byd, trwy wenjaith na thrawf-
der, ei pherfwadio i beidio a bod yn Gristjon."

5. " Fe wyddys yn dda ddigon, i *Ganiadau Duwjol y Ficer* PRICHARD o *Lanymddyfri* ar-
wain llaweroedd o bobloedd yng *Ngbymr*u i
ddarllain *Cymraeg*; ac felly y daethant i fedru
chwilio'r Ysgrythurau yn Jaith eu Gwlad: 'ac
i'w *Waith* ef hefyd, i ddysgu i filoedd o ddyn-
jon deillion lawer o Wybodaeth am *Grist*, a
Gwyddorjon Crefydd, a'r pethau a berthyn i *Fyw-
yd tragywyddol*. Ac y mae'n sicr, ddarfod i'w
Ganiadau ef fod yn un o'r Moddjon ag a gadw-
odd *Babyddjaeth* allan o *Gymru*, pan yr oedd
yn dyfod i mewn fel llifddwfr yn *Lloegr*, ac o
oleuo dynjon mewn *Crefydd* yn yr amser tywyll
bwnnw." Trwy waith amryw o ddynjon, yn
dysgu gan ei gilydd i dryforu Salmau a Hymn-
au ar eu côf, fel y byddent yn barod ganthunt
i ganu i Dduw ar bob achos, y daeth yn y
blaen, mewn rhan, Ddiwygiad oddi wrth *Ba-
byddjaeth* yn *Lloegr*, yr un gyffelyb ag y bu yn
Germani: ac o herwydd hyn y mae'r *Pabydd-
jaid*, yn enwedig yr *Offeiriaid Pabaidd*, yn cas-
âu'n llidiog glywëd neb yn canu Salmau, neu
Fawl i Dduw, yn jaith eu mammau; a llawer
o gyfreithjau gwaedlyd a wnaeth *Eglwys Ru-
fain* yn erbyn hyn. Ond pa mor awyddus y dy-
lem ni fod i arferyd y Ddyledswydd hon, ac
ymddigrifo ynthi, ag y mae gelynjon *Crefydd*
yn gasâu, a Duw yn ei bendithio cymmaint i
Canys pwy all ammau, nad yw arferiad cyd-
wybodol o *Ganu Mawl*, ac *Addoli Duw*, mor
fuddiol, trwy Râs a Bendith Duw, i geryddu
a gyrru ymmaith *Babyddjaeth*, a phechod, a phro-
fedigaethau.

fedigaetbau, ag oedd gwaith Dafydd, yn canu ar ei delyn, i yrru ymmaith yr ysbryd drwg a oedd yn blino Saul ?

6. Y mae Canu Mawl yn fuddjol jaw'n i'n cymhwyso ni i bob rhan arall o Addoliad Duw; fef, i'n gwneuthur yn fwy gwresog a bywjog, ac yn llawnach o hyfrydwch ac egni, yn holl Ddyledswyddau Crefydd: yr hyn fydd hoff a dymunol jaw'n gan bob Duwjol. Nid oes un o Drugareddau Duw, nad ydys yn eu camddefnyddio yn alaethus, er cynnudd annuwjoldeb yn y wlâd, ac er dianrhydedd i Enw Duw, a rhwystr i Jechydwriaeth dynjon; felly y mae niwaid mawr yn dyfod o gamarferiad y Donjau melusaidd o *Gân* a *Cherdd*: Canys caniadau masweddgar, a cherddorjaeth gnawdol dynjon gorphwyllog, forod y bobl, sy'n meithrin yn-thunt chwantau llygredig a synniad y cnawd, ag fydd elynjaeth yn erbyn Duw, ac yn dwyn marwolaeth. Mae'n llenwï eu meddyliau o oferedd ac anlladrwydd, ac yn magu mwy nâ mwy o wagedd a dychymmygion drwg yn eu calonau: Canys pa beth ond gwleddau'r diafol i'w ddeiljaidd, yw'r pethau difyrus hyn, i'w llawenychu hwynt yn ffordd dinystr, ac i'w cadw mewn angof o Dduw; megis pe baed yn canu ar bibau coed, neu offer gerdd, ar hŷd y ffordd, o flaen drwgweithredwyr, a fai'n myned i'w colli ar y pren-dioddef, fel na feddylient am Dduw na'u diwedd? Mae'r Prophwyd *Esfay* yn disgrifio'n gywir, pa fath yw'r dynjon a hoffant lawenydd a difyrwch pechadurus y cnawd, a pha beth a fydd y ffrwyth o hono. *Yn eu gwleddoedd hwynt y mae'r delyn, a'r nabl,*

y tympan, a'r bibell, a'r gwin; ond am waith yr Arglwydd nid edrychant, a gweithbred ei ddwy-law ef nid ystyriant. Herwydd hynny'r ymebengodd uffern, ac yr agorodd ei safn yn anferth; ac yno y disgyn eu gogoniant, a'u lliaws, a'u rbwysg, a'r bwn a lawenycho ynddunt^m. Ym mhen ychydig, eu gorfoledd a droir yn ofid chwerw; derfydd llawenydd eu calon, a'u dawns a droir yn alar: Canys câs fu ganthunt Wybodaeth o Dduw, ac Ofn yr Arglwydd ni ddewisent. Ym mha le y gwelfoch chwi erjôed argoeljon o Dduwjoldeb, neu gymmaint a rhith o wîr Grefydd a Chariad Duw, mewn dynjon a fai'n hoffi maswedd a difyrwch llygredig y byd? Canys y pethau halogedig hyn, wrth eu harferyd, ydynt yn gwenwyno meddyliau dynjon i wrthwynebu Sancteiddrwydd fwyfwy, ac yn caledu eu calonau i gau allan a thristâu'r Ysbryd Glânⁿ. Eithr Cerdd ddwyfol y Deml, fef, Canu Mawl ysbrydol â'r genau yn ddyallus i Dduw, megis y'n dysgir yn yr Efengyl, a ddug ein tymmer a'n hyfbrydoedd i well hwyl a thueddrwydd i gyflawni Dyledswyddau Crefydd, ac i ddilyn yn ôl Duwjoldeb yn fwy awyddus. Pan fyddom yn farwaidd, yn ddiegni, ac yn llwfr yn ein hyfbrydoedd; pa beth fydd fwy buddiol i ddadebru ein holl synhwyrâu, a deffrôi y grafusau a fo ynnom, i fod yn fwy bywjog a gwrefog, i addoli Duw, ac i gael Cymundeb â'i Ysbryd ef, nâ Chanu Mawl, fel y profodd llawer?

7. Mae amryw esamplau yn dangos, fod arferiad dwyfol a pharchus o Gerddorjaeth yn

^m Esay v. 12, 14.

ⁿ Eph. iv. 29, 30.

fuddiol

addiol i gymhwyso hwyl a thymherau Dynjon
duwjol tu ag at fwynhâu Cymmundeb â Duw,
 ac i deimlo Gweithrediadau Ysbryd Duw yn eu
 hysbrydoedd hwy. Pan oedd y Prophwyd
Elisêus wedi amhwyntio allan o jawndymmer a
 hwyldeb i brophwydo, o blegid fod y brenin
 annuwjol *Jehoram* yn bresennol, ag oedd efe yn
 anfodlon iddo, am ei ddrygioni a'i eulynaddo-
 liad; fe alwodd y Prophwyd am Gerddor, i
 ostegi cythrwfi ac aflonyddwch ei feddwl: A
 phan ganodd y Cerddor, yna yn ebrwydd y
 daeth Llaw yr Arglwydd arno ef, ac efe a fy-
 negodd Air yr Arglwydd i'r bobl°. Dynjon
 o dymherau *pur a nefolaidd, llon a thawel, di-*
ddigter, ac beb helbul ysbryd, na gwenydd cnawd-
ol, na chytbrwfi yn eu meddyliau, fydd hoff gan
 Ysbryd Duw i gynhyrfu a gweithredu ynthunt:
 Oherwydd pa ham yr oedd y Duwjoljon gynt
 yn arferyd Cerdd Dafod a Thant yn gynhor-
 thwy iddunt yn Addoliad Duw, ac i gymhwyso
 eu tymherau i dderbyn Gweithrediad ei Ysbryd
 ef. Felly y gwnâent yng Ngwasanaeth y Deml,
 ac yn Ysgoljon y Prophwydi; ac felly yr ym
 yn darllain, fod *tyrfa o brophwydi,* dan Ysbryd-
 oliaeth, neu Ymlanwäd o Ysbryd Duw, *yn*
prophwydo, wrth ddyfod i wared o'r uchelfa,
 pan oedd *nabl a thympan, a phibell, a thelyn,* yn
 myned o'u blaen hwy; a *Saul* hefyd, pan ddaeth
 efe attunt, a *brophwydodd gyd â hwynt*°. A
 phan oedd *Salomon* a Phobl *Isrâel* yn moliannu
 Duw, ar Gerdd Dant a Thafod, wrth gyffe-
 gru'r Deml, fe roddodd Duw arwydd hynod
 o'i Bresennoldeb gogoneddus yn eu mysg hwy.

Fel yr oedd yr udganwyr, a'r cantorjon, meir-
un, i seinio un sain i glodfori ac i foliannu'r Ar-
glwydd; ac wrth ddyrchafu sain mewn udgyrn,
ac mewn symbalan, ac mewn offer cerdd, ac wrth
foliannu'r Arglwydd, gan ddywedud, Canys da
yw, ac yn dragywydd y mae ei drugaredd ef: yna
y llanwyd y tŷ â chwmmwl: fel na allai'r offe-
riaid sefyll i wasanaethu gan y cwmmwl; o be-
rwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwāsai dŷ
Dduw^p. Nid Offerynnau Cerdd, fel gynt yng
Ngwasanaeth cysgodol y Deml, ag fy wedi
myned heibio; eithr Cerdd Dafod, sef, Canu
Salmau, a Hymnau, ac Odlau Ysbrydol, yw'r
Perorjaith y mae'r Efengyl yn ddysgu i ni, yn
yr Ordinhâad Ysbrydol hon: Y mae llawer yn
profi Presennoldeb Grâs Duw yn eu llenwi â
pherarogl ei Gariad, gan adfywjo holt alluoedd
eu heneidjau, ac yn tynnu allan eu serch ar ôl
Duw, gan orfoleddu yn hyfryd yntho ef, pan
fyddont yn canu Mawl, fel pe baent yn sefyll
o flaen porth, neu yn ymmyl, caerau'r nefoedd.

8. Mae Canu Mawl yn arferol o ddwyn i
Blant Duw Gymmorth a Chyflur, Ymgeledd a
Hyfrydwch mawr, pan fyddont mewn gofidiau
blin, a chyflyrau anghymfforddus. Pan oedd
Pobl *Isrâel* yn fychedig yn yr anialwch, hwy a
ganasant Gân i'r Arglwydd; ac efe a roddodd
iddunt ffynnon o ddwfr i dorri eu fyched^q. Pan
oedd *Jebosaphat*, Brenin *Juda*, mewn ofn a
chyfyng-gyngor, yn myned i ryfela yn erbyn
tyrfa sawr meibjon *Moab* ac *Ammon*, efe a osododd
gantorjon i'r Arglwydd, a rhai i foliannu pryd-
ferthwch *sancteiddrwydd*, i fyned allan o flaen

^p 2 Cron. v. 13, 14.

^q Num. xxi. 17, 18.

y rhyfelwyr ; gan ddywedud, ar eu Cân, Clodfwrwch yr Arglwydd, o berwydd ei drugaredd a bery yn dragywydd. Ac yn yr amser y dechreuasant bwy y gân a'r moliant, y rhoddodd yr Arglwydd gynllwynwyr yn erbyn meibjon Ammon, Moab, a thrigolion mynydd Seir, y rhai oedd yn dysod yn erbyn Juda ; a bwy a laddasant bawb ei gilydd^r. Trwy udganu Mawl i'r Arglwydd, yn ôl Gair Duw, yr ennillodd Pobl Isrâel ddinas fawr Jerico ; ei chaerau cryfion a fyrthiasant, fel yr aethant i mewn iddi bob un ar ei gyfer^s. Pan oedd Paul a Silas, banner nôs, yn gweddio, ac yn canu mawl i Dduw yn y carchar, y ddaear a grynodd, seiliau'r carchar a siglwyd ; ac yn ebrwydd yr holl ddrysau a agorwyd, a rbwymau pawb a aethant yn rhyddion^t. Luther, y Diwygiwr mawr yn Germani, ag oedd yr Offeryn pennaf, a Blaenor yn Nhröedigaeth y bobl oddi wrth Babyddjaeth i'r Grefydd Brodestanaidd, a fyddai arferol o ganu'r chweched Salm a deugain, pan fyddai efe mewn ofn neu berygl oddi wrth ei elynjon gwaedlyd, y Pabyddjaid ; a'r Arglwydd a roddai iddo wroldeb diofn ac yfbryd hŷf jawn a chyffurus ar ôl hynny. Amryw o'r Duwjoljon, dan erlidiau, a phrofedigaethau, a than drallodau a chyftuddiau, ie a llawer hefyd ar eu clas-welyau, a gawfont hyfrydwch calon, a gorfoledd mawr, yn y dŷn oddi mewn, wrth ganu Mawl ; ac, am hynny, nid yn ddi-les y mae'r Seintiau yn awyddus i'r Gwaith melus hyn. Y Brenin Dafydd a ddywed, *Megis â mêr ac â brasder y digonir fy enaid ; a'm*

^r 2 Cron. xx. 21, 22.
25, 26.

^s Jos. vi.

^t Aët. xvi.

genau a'tb fawl â gwefusau llafar ^v. — *Yngwefusau a fyddant byfryd pan ganwyf i ti; a'm benaid, yr bwn a waredaist ^w. — Molwch yr Arglwydd: cenwch i'w Enw; canys byfryd yw ^x. — Gwyn fyd preswylwyr dy dŷ: yn wastad y'tb foliannant ^y.*

5. Mae Canu Mawl i Dduw yn tynnu bendith a llwyddiant ar waith ein dwylaw, ac ar yr hyn oll a feddom. *Molianned y bobl di, O Dduw! molianned yr holl bobl dydi. Yna'r ddaear a rydd ei ffrwyth; a Duw, sef ein Duw ni, a'n bendithia ^z. Y bobl wrth adeiladu'r Deml, yn nyddjau Nebemiah, oeddynt yn canu Mawl i Dduw wrth weithio; a Duw a lwyddodd eu gwaith, ac a'u dygodd i ben, er cryfed ac er amled oedd y gwrthwynebwy'r llidiog a oedd yn ceisio eu rhwystro ^a. Yr Apostoljon a'r Seintjau, yn nechreuad yr Efengyl, oeddynt yn moli Duw yn fynych, ac yn llawenychu yntho; a Duw a'u bendithiodd hwy â llwyddiant rhyfeddol, i adeiladu iddo Eglwys yn y byd, er creuloned oedd eu herlidwyr. O's ninnau hefyd a ddyfal-foliannwn yr Arglwydd, efe a'n bendithia ni; efe a fendithia ein modd i fyw, ac efe a fendithia foddjon Grâs a'n Gweddïau ni, fel y byddont effeithjol er jechydwriaeth i ni: Canys mae'n ddiammau, fod Duw yn bendithio yr holl Ddyledswyddau a'r Moddjon a ordeiniodd efe. Mae'n sicr, na lwydda dim er gwîr lês a chyffur, heb ei Fendith ef: Canys trwy Rinwedd Bendith Duw yn unig y mae pob Llwyddiant llefiol yn dyfod; ac, am hyn-*

^v Sal. lxiii. 5.
^y Sal. lxxiv. 4.

^w Sal. lxxi. 23.
^z Sal. lxvii. 5, 6.

^x Sal. cxxxv. 3.
^a Neh. ix. 1—6.

ny, ni a ddylem ystyriaid yr Effaith a'r Rhinwedd rhyfeddol fydd ym Mendith Duw; megis y rhoddir amryw Esamplau o hyn yn yr Ysgrythur: Canys trwy Rinwedd Bendith Duw y gorchfygodd *Jehosaphat*, wrth ganu Mawl, fyddinoedd mawrjon ei elynjon; ac y cwmpwyd caerau *Jerico* wrth udganu mewn cynn hyrddod. Edrychiad Pobl *Israël* ar y *Sarph brês*, trwy Rinwedd Bendith Duw, a'u jachodd hwynt oddi wrth boen llosgedig a chlwyfau marwöl y feirph tanllyd^b. Trwy Fendith Duw y glanhäwyd *Naaman* oddi wrth ei wahang!wyf, wrth ymolchi feithwaith yn y *Jorddonen*^c; ac y gwnaeth Crist hefyd i glai a phoeryn beri i'r dŷn dall i weled^d. Trwy Rinwedd Bendith Duw, y daeth rhâd penllad ar lonaid llaw o flawd, ac ychydig olew, y weddw dlawd o *Sarepta*, i fod yn ddigon i'w cynnal hi a'i mab trwy'r holl amser y parhaodd newyn yn y wlâd^e: A thrwy Fendith Duw ar un *ystenaid* fychan o olew, y cafodd gwraig weddw arall ddigon o fodd i fyw ac i dalu ei holl ddyled, a rhyddhâu ei dau fâb o garchar^f. Trwy waith Crist, yn edrych i fynu tu a'r nef, ac yn bendithio pŷm torth, a dau bysgodyn, y bwytaodd yngbylch pŷm mîl o wŷr, heb law gwragedd a phlant; ac a gawfant eu digon, a deuddeg basgedaid yn llawn o'r brisfwyd oedd yng ngweddill^g: A thrwy Fendith Duw, y mae'r ychydig fydd gan y Cyfiawn yn rhoddi ychwaneg o fodlonrwydd, a mwy o gyffur, nâ mawr olud annuwjlon lawer; ac yn ddiau, trwy Rinwedd

^b Num. xxi.^c 2 Bren. v.^d Joan ix.^e 1 Bren. xvii.^f 2 Bren. iv.^g Math. xiv. 17—.

Bendith Duw ar ei Air, allan o eneuau dynjon fel ninnau, y gwaredwyd miloedd o filoedd o bechadurjaid allan o feddiant *Satan*, ac a'u dygwyd, trwy Grist Jesu, i Deyrnas Nefoedd. Gan fod Bendith Duw mor rhinweddus, a bod Duw yn ddiammau yn bendithio pob Moddjon y mae efe yn ordeinio; ni ddylai neb, a ewyllysio fwynhâu Bendith Duw, esgeuluso Canu Mawl, nac unrhyw Ordinhâad y mae Duw yn orchymmyn. Na fydded i ni ddirmygu nac esgeuluso Dyledswydd y mae Duw yn ei barchu, ac yn rhoi cymmaint o annogaeth i'w Bobl ei harferyd!

6. Mae Canu Mawl yn fuddjol, i'n hyfforddi a'n cymhwyso i'r 'Stâd a'r Swydd fendigedig, o foliannu Duw yn dragywydd yn y Nefoedd. Mae'n debygol, mai rhan arbennig o hoffwaith y Seintjau yno ydyw, Moli Duw; fel y tyftiolaetha *Joan*, pan gafodd efe Weledigaeth o'r Nefoedd: canys efe a ddywaid fel hyn: *Mi a glywais lef o'r nef, fel llef dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr: ac mi a glywais lef telynorjon yn canu ar eu telynau. A bwy a ganasant megis caniad newydd ger bron yr orseddfainge^h. — Ac nid ydynt yn gorphbwys ddydd a nôs, gan ddywedud, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog, yr bwn oedd, a'r bwn fydd, a'r bwn fydd i ddyfodⁱ. Ac mae'n debygol, mai gwaith cyntaf y rhai Cyfiawn, ar ôl eu cyfodi o'u beddau yn y dydd olaf, fydd, Canu Mawl i Dduw; megis y llefara Crist trwy enau'r Prophwyd *Esay*. Dy feirw a fyddant byw; fel fy nghorph i yr adgyfodant.*

^h Dad. xiv. 2, 3.ⁱ Pen. iv. 8.

Deffrôwch, a chenwch, preswylwyr y llwch : canys dy wlitb fydd fel gwlitb llysfiau, a'r ddaear a fwrw y meirw allan ^k. Yr unig Ordinhâad ag fydd i barhâu byth yn y nef, o'r cwbl a orchymmynnir ynghylch Addoliad Duw ar y ddaear, yw, Canu Mawl, ac ymhyfrydu yng Nghariad Duw. *Prophwydoliaethau a ballant; tafodau abeidiant* : canys ni bydd ond un *tafodjaith* yno. Ein *gwybodaeth* ammherffaith bresennol a ddiflanna. Ac ni bydd raid wrth *Ffydd* na *Gobaith* yno, pan y meddiannom y cwbl y mae Duw yn addaw ^l. Ni bydd raid wrth *Wedi*, lle ni bo na phechod, na thrallod, na pherygl, rac eisiau. Ni bydd raid ychwaith wrth ddarllain na gwrando, i'n dysgu; nac wrth Foddjon Grâs a Sacramentau, yn goffadwriaeth am Grift; pan fyddom yn wastad yn bresennol gyd ag ef, wedi'n llenwi â chyflawnder Grâs Duw, a Goleuni gogoneddus y Nefoedd : lle y bydd Dirgeloedd aneirif, a Rhyfeddodau annrhaethol *Perffeithrwydd gogoneddus a Chariad* y JEHOFA *Anfarwöl*, yn ymddangos yn eu digleirdeb, ac yn rhoddi achos i orfoleddu yn Nuw a'r Arglwydd Jesu, heb ddiwedd byth. Oni ddylai'r gobaith fydd ynnom am ran o'r Stâd wynfydedig honno, ennyn yn ein calonau ferch duwjol ac awydd i ddyfal-addoli Duw a'i foliannu ar y ddaear, fel y'n ceffir ni yn y diwedd yn addas, trwy Grift, i'w foliannu ef yn dragywydd ynghyd â holl Luoedd gwynfydedig y Nefoedd!

^k Esay xxvi. 19.^l 1 Cor. xiii.

Y mae i ni bellach ystyriaid (yn yr ail le) y cyfryw Hyfforddiadau, a Rheolau, ag fy'n dysgu, ym mha fodd y mae cyflawni'r Ddyledswydd o *Ganu Mawl*, yn gymmeradwy, ac yn fuddiol.

1. **E** Drychwch yn dda, er i chwi *gydnabod yn gwbl-ddiambeuol, a chofio'n ofalus, y Rbwymedigaeth ddigellwair sydd arnoch i ganu Mawl*; megis yr ymddengys oddi wrth yr Ystyriaethau a esyd yr Ysbryd Glân ger eich bron yn yr Ysgrythur; fel na roddoch le i wrthddadleuon ac esgusodion cnawdol oddi wrth yr ysbryd aflan i esgeuluso'r Ddyledswydd hon: Canys yna ofer a fyddai roddi i chwi Gyfarwyddiadau yn ei chylch, pan na fyddoch oll o'ch calon yn bwriadu ei harferyd hi.

Na thybiwch y gwasanaetha i chwi ddywedud, *Nid ydym ni yn medru canu Salmau*: Canys ni fedrai neb, nes dysgu yn gyntaf. Felly gwnêwch chwithau hefyd; a rhoddwch eich bryd i ddysgu yn glau, rhag ofn y'ch cau chwi allan oddi wrth y rhai Gwynfydedig, ag sydd yn wastad yn llawenhâu, ac yn canu Mawl Duw yn y Nefoedd; a chyd â hynny, i gael o honoch eich cau i mewn, a'ch cloi yn y pwll tanllyd diwaelod, gyd â'r rhai sydd byth yn chwylofain ac yn rhingcian dannedd.

O's dywedwch chwi, *Nid oes gennym leferydd i ganu* : Minnau a ddywedaf, Y dylech chwi yn ddiau ganu Mawl i'ch Duw orau ag alloch, yn ôl y lleferydd sydd gennych. O's yw'ch llafar yn drwm, cenwch yn isel, gan fyfyrion Mawl i Dduw yn eich meddyliau ; sef, pyngcio a chanu trwy Râs i'r Arglwydd yn eich calonau ; a, thrwy Gyfryngdod Crist, fe fydd yn gymmeradwy : Canys, nid yr hyn sydd aimmhoßibl i ddynjon, ond anufudd-dod anrafus, sydd yn dwyn damnedigaeth ar yr annuwjol.

Na ddywedwch chwaith, *Ni a allwn foli, trwy ddarlain y Salmau, a rhoddi Diolch iddo yn ein Gweddiau, beb ganu*. A ydych chwi yn ddoethach nâ Duw ? A wyddoch chwi pa fodd y mae i chwi ei foli ef yn well nag ef ei hun ? Y mae efe wedi ordeinio i chwi ei addoli ef trwy Weddi, a thrwy Ganu Mawl hefyd ; ac y mae Canu Mawl yn fuddjol i'ch cynhorthwyo i weddio, ac i'ch cymhwyso i gyflawni pob rhannau eraill o Addoliad Duw, yn fwy bywjog a gwrefog.

Rhai a ddywedant, Mai rhan o Addoliad y Deml dan Gyfraith *Moses*, yw *Canu Salmau* ; a bod hyn yn awr wedi myned heibio gyd â Defodau'r Gyfraith. Ond y mae Esampl Crist, yr Apostoljon, a'r Seintiau, ynghyd â Gorchymynnion yr Ysbryd Glân yn y *Testament Newydd*, yn ateb cyflawn i'r gwrthreswm hynny ; ac yn dangos, yn eglur ac yn ddiddadl, y dylai Canu Mawl fod yn rhan o Addoliad Duw dan yr Efengyl.

Rhyw ddynjon hefyd a ddywedant, Fod rhai o *Salmau Dafydd* yn anghyfaddas, neu yn anghyfattedbol

hyfattedbol i'w cyflwr hwy; ac, am hynny, na's gallant eu canu'n ddefosiynol. Chwi a ddylech chwilio yn fanwl am y Salmau a fyddo'n fwyaf cyfattedbol i'ch cyflwr; ac nid canu'r cyntaf a ddigwyddo o flaen eich llygaid. Mae pob un o'r Salmau i gŷd yn gyfaddas mewn rhyw gyflyrau, ac ar ryw achosion neu gilydd : Ac heb law *Salmau Dafydd*, mae'r *Testament Newydd* yn fonio am foli Duw mewn *Hymnau ac Odlau Ysbrydol*. Yr Hymnau a fo o ystyr jachusol, a chyssonol ag Athrawjaeth yr Efengyl, a ellir eu harferyd yn llefiol ; er mai *Caniadau Sion*, a roddwyd trwy Ysbrydoliaeth Duw, a thrwy ba rai yr oedd y Seintjau yn addoli Duw yn gymmeradwy, ac yn mwynhâu Cymmunde b â Duw ynddunt yn y dyddjau gynt, fy'n haeddu'r parch mwyaf, ac yn fwyaf hoff gan y Duwjol.

Eraill a dybiant, nad allant, ac na ddylent hwy ganu Mawl, pan fo trallod a gorthrymder yn peri achos iddunt yn hytrach i *lefain a galaru*; a'r Apostol *Jago* (meddant) a ddywed, *A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes neb yn esmwyth arno? caned salmau*^a. Ac am hynny, meddant hwy, nid bob amser, ond yn unig pan fo dynjon yn esmwyth arnunt, y dylent hwy ganu Salmau; a gweddio, nid canu, mewn adfyd. Yr wyf yn ateb, Megis mai nid mewn adfyd yn unig y mae i ddynjon weddio, eithr mewn esmwythder hefyd; felly yr un ffynud, nid mewn esmwythder yn unig y dylai dynjon ganu Salmau, eithr hefyd mewn adfyd. Pan fo trallodion a gofidiau yn gwafigu drymmaf arnom yn y bywyd hwn, nid ydyw

^a Jago v. 13.

(76)
 Arglwydd yn ein gadael heb lawer o Druga-
 reddau i'n cyffuro danunt; am ba rai y dylem
 glodfori Duw: ac felly y bydd i'w Ysbryd ef
 ein diddanu a'n cyffuro ychwaneg: A phan fo
 dynjon mewn adfyd, y mae rheitiaf iddunt wrth
 gyffur. *Dafydd* a ganodd amryw o'i Salmau
 dan lawer o orthrymder a thrallod; ac felly y
 cafodd efe lawer gwaith ei adfywjo a'i lonni â
 chyffur mawr yn y dŷn oddi mewn. Titl un
 o'r Salmau yw, *Gweddi'r cystuddiedig, pan
 fyddo mewn blinder, ac yn tywallt ei gŵyn ger
 bron yr Arglwydd*^b. A llawer o'r Seintjau,
 mewn cystuddiau, a charcharau, a blinderau
 gorthrwm, a foliannafant yr Arglwydd â *Salm-
 au Dafydd*; ac a dderbyniasant gymmorth a
 chyffur mawr, fel yntef, wrth ganu Mawl i
 Dduw, pan oeddynt mewn adfyd a thristwch:
 er mai mewn esmwythder a chyflyrau gorfo-
 leddus y mae ein tymherau ni (yn gyffredin)
 yn fwyaf cymmwys i ganu.

Fe fu gynt, ac fe ddichon fod etto, rai yn
 petruso, neu'n gwrthddadlu yn erbyn canu
 Salmau mewn Cynnulleidfaoedd cymmysgedig,
 lle bai dynjon annuwjol a rhagrithwyr yn cyd-
 ganu â hwynt. Beth a wnâ'r cyfryw? pa un
 ai canu wrthunt eu hunain, gyd â rhyw nifer
 fychan o'u cyfeilljon eu hunain yn unig; neu
 ynteu aros heb ganu oll nes dyfod i'r Nefoedd?
 Gochelent fod yn angharuaidd yn eu barn, rhag
 na allont ddyfod i'r Nefoedd byth. Pan fyddo
 ychydig yn canu wrthunt eu hunain, a allant
 hwy fod yn gwbl sicr, nad oes un diras na rhag-
 rithiol yn bresennol? A ddylent hwy weddio,

^b Sal. cii.

a gwrando 'r Gair, lle bo rhai annuwjof yn bresennol? O's dylent wrando a gweddio mewn Cynulleidfa gymmysgedig, pa ham na ddylent ganu Mawl hefyd? Canys diben Canu Mawl, megis gwrando a gweddio, fydd nid yn unig er cyffur i ni ein hunain, eithr hefyd er addysg a rhybudd i bawb eraill a fyddo'n bresennol^c. A Christ ei hun a ymoft yngodd i fod yn gydgyfrannog â'r *Juddewön* yn eu holl Ordinhadau Eglwysig, tra bu efe ar y ddaear, er cymmaint oedd eu llygredigaeth hwynt. Ond y mae Awdurdod Duw ei hun, tu hwnt i bob ystyriaeth arall, yn llwyr-ddistrywio'r gwrth-ddadl hwn: Canys Duw ei hun a orchymmyn i *bawb oll* ganu Mawl iddo. *Teyrnafoedd y ddaear, cerwch i Dduw; canmolwch yr Arglwydd^d. — Yr holl bobl, curwch ddwyllaw; llafargenwch i Dduw â llef gorfoledd^e. — Llawenfloeddiwch i Dduw, yr holl ddaear^f. — Bendithied pob cnawd ei Enw sanctaidd, byth ac yn dragywydd^g. — Pob perchen anadl, molianned yr Arglwydd^h.* Bydded pawb, gan hynny, yn sicr yn eu meddyliau eu hunain, fod Duw yn gorchymmyn y Ddyledswydd hon i bob dŷn: Canys y peth cyntaf a mwyaf angenrheidiol tu ag at ganu Mawl i Dduw, a thu ag at jawngyflawni pob Dyledswydd arall yn ewyllysgar ac yn barchus, ydyw, llwyr-orchfygu pob gwrthrefymmau ac esgusodion llygredig, ag sy'n peri i ddynjon gymmeryd achlysur i esgeuluso hynny.

2. Y mae'n perthyn i'r sawl a ewyllysio ganu Mawl i Dduw yn gymmeradwy ac yn

^c Col. iii. 16.

^d Sal. lxviii. 32.

^e Sal. xlvii. 1.

^f Sal. lxvi. 1.

^g Sal. cxlv. 21.

^h Sal. cl. 6.

barchus, i wilio am fod o feddylfryd a thuedd dduwjol yn y dŷn oddi mewn; hiraethlon am gynydd Grâs. Hon yw'r Dymmer newydd y mae Grâs Duw yn ei ddechrau yn yr Enaid ar Dröedigaeth dŷn, ac yn ei chwanegu fwyfwy, trwy Fendith Duw ar y Moddjon a ordeiniodd efe. Oni bydd y Gwrâidd a'r Gwyddor nefol hŷn, o Duedd a Synniad ysbrydol, wedi ei blannu yn yr Enaid, ni all fod gan y dŷn flâs ar Addoliad Duw; na chan Dduw flâs ar ei Ddyledswyddau yntef. O blegid synniad y cnawd sydd elynjaeth yn erbyn Duw: canys nid yw ddarostyngedig i ddeddf Duw; o blegid ni's gall chwaitb. A'r rhai sydd yn y cnawd, ni allant ryngu bodd Duw¹. Oni wnêir y pren yn dda, ni ddichon efe byth ddwyn ffrwythau da. Ni ddichon eich Dyledswyddau fod yn gymmeradwy ger bron Duw, tra bo chwi eich hunain yn anghymmeradwy, yn anufudd, ac o dymmer a buchedd halogedig. Y mae gwrthryfelgarwch a gelynjaeth yng nghalon y cyfryw ddynjon yn erbyn Duw; ac felly y mae eu Dyledswyddau hwy yn gyffelyb i Aberthau'r Juddewôn, y rhai nid oedd Duw yn edrych arnunt un gronyn gwell, ac nid oeddynt un gronyn mwy cymmeradwy yn ei olwg ef, nâ phe buasent yn gwneuthur rhyw bechodau ffaidd neu ddrygau galanasfawr; megis lladd gŵr, neu addoli eulyn, a chynnyg pen cî, neu waed moch, yn Aberthau i Dduw: O blegid eu bod hwy yn dewis eu ffyrdd eu hunain, a'u benaid yn ymbyfrydu yn eu ffeidd-dra^k.—Aberth yr annuwjol sydd ffaidd gan yr Arglwydd¹.

¹ Rhuf. viii. 7, 8.^k Esay lxvi. 3.¹ Diar. xv. 8.

Ni chymmer Duw y fath Ddyledswyddau hyn ; y mae efe yn ymwrthod â hwynt. *Nachwanegwch ddwyn offrwm ofer ; arogldarib fydd ffiaidd gennyf.* — *Y maent yn faich arnaf ; blin-ais yn eu dwyn^m.* Pan fo dynjon, ar rai brydjau, yn moli Duw, ac, ar brydjau eraill, â'r un tafod, yn cymmeryd Enw Duw yn ofer, yn cablu'r pethau a berthynant i Sancteiddrwydd a Gogoniant Duw; Clôd a Chabledd, Bendith a Melldith, yn dyfod allan o'r un ge-
au ; fe debygid eu bod yn ewyllysio ymrannu rhwng Duw a'r Diafol : Ond ni dderbyn Duw mo honunt. Mae'r cyfryw Addoliad a hyn yn cyffrôl ei Ddigofaint ef, ac yn gwneuthur eu cyflwr hwynt yn llawer gwaeth. Ond o's, gyd â Meddylfryd a Thuedd duwjol, yr ymroddwn i addoli Duw, a chanu ei Fawl, fe fendithia Duw ein gwaith ; fel y bo i'r Tuedd nefol, y mae Ysbryd Duw yn weithio yn ei Seintjau ef, gynhyddu ynnom fwyfwy.

3. Ni a ddylem ddysgu *canu Mawl i Dduw yn ddyallus.* Felly y mae'r Rheol a'r Gorchymyn a rydd Duw yn yr Ysgrythur ynghylch hyn ; sef, bod i ni *ganu â'r ysbryd, a chanu â'r dyall hefydⁿ.* — *Brenin yr boll ddaear yw Duw : cenwech fawl yn ddyallus^o.* Pan oedd yr Efnuch yn darllain ei *Fibl* yn ei gerbyd, *Phylib* a anfonwyd atto, ac a ofynnodd iddo, *A wyt ti yn dyall, y pethau yr wyt yn eu darllain^o ?* Nid ydyw yn afreidjol i ymosyn â chwi, ac i chwithau i ymosyn â chwi eich hunain hefyd. Pa un a ydych yn dyall yr hyn a ydych yn ganu, — pan f'och yn moli Duw ? Ni a ddylem yn wastad ganu Mawl i Dduw mewn jaith

^m *Efay* i. 13, 14. ⁿ *1 Cor.* xiv. 15. ^o *Sal.* xlvii. 7. ^p *Aët.* viii.

geirjau a wyddom ; ac nid, fel y *Pabyddjaid* eoelgresyddol a deilljon, i ganu yn ddifynwyr mewn jaith ac ymadrodd na ddarfu iddunt erjôed eu dyfgu. Ac heb law hyn, ni a ddylem ddyall, nid yn unig fŵn y geirjau, ond hefyd yr Ystyriaeth ysbrydol o honunt ; fel y gallo ein heneidjau ymgysylldu â'u hyfyr hwy, a chymhwyso yn ddyallus bob rhan o hono attom ein hunain, i weithredu ynnom y cyfryw Dymherau grafol ag y fo arwyddocâad neu feddwl y geirjau yn ei ddyfgu.

Megis pan fyddom yn canu rhyw Adnodau y fo'n mynegi Deisyfiadau'r Duwjol am ryw Fendithion, a'u hiraeth am Bresennoldeb Duw ; fe ddylai'r ystyriaeth o hyn fagu ynnom ninnau fwy o ddisfrifwch hiraethlon a deisyfiadau taerion am Râs a Chymmundeb ag ef, a dyrchafu i'fynu ein Hymbiliau yn yfyr y geirjau at Dduw am danunt.

Pan ganom am Achwynion y Duwjol dan drallodau blin, a chyftuddiau neu brofedigaethau chwerwôn ; fe ddylai'r ystyriaeth o hyn weithio ynnom gyfaddefiad diolchgar o Dynerswch Trugaredd Duw tu ag attom ni, o's ydym ni yn esmwyth arnom : neu ynteu, o's ydym dan flinder a thrallod, i ymoftwng yn ufudd i Ewyllys da Duw, yn ôl Yfyr ysbrydol y Salm a ganom ; a chydabod, nad yw'r Arglwydd yn delio â ni ond megis y gwelodd yn gymmwys i ddelio ag eraill o'i Blant o'n blaen ni, er llês iddunt ; gan ymegnio i ddyrchafu Deisyfiad ein calonau at Dduw am Gymmorth a Chysfur, fel hwyntau, yn yr Ymbiliau, a chyd y cyfryw Gynhyrifiadau grafol, ag y fytho geirjau'r Gân yn ddyfgu i ni.

Pan

Pan ganom am Achwynion athrist, a Galar pruddaidd y Duwjol, o blegid eu Pechod; fe ddylai hynny weithio ynnom ninnau, wrth ganu, adnabyddiaeth a chyffes ostyngedig o'n pechodau, gyd â phrudd-der edifeiriol o blegid ein beiau mawrjon; gan ystyriaid, pa un a ydym yn profi ynnom ein hunain yr un gyffelyb dymmer o Ymddarostyngiad a Thriftwch duwjol ag oedd yn y Seintjau edifeiriol gynt.

Pan y canom am Râs a Thrugareddau Duw, ac am ei Addewidjon gwerthfawr a'i Ffyddlondeb i'w Bobl; fe ddylai'r ystyr o hyn chwanegu'n Ffydd, a chynhyrfu'n hysbrydoedd i lawenhâu, a deffrôl holl alluoedd ein heneidjau i fendithio Duw, ac i orfoleddu ynddo ef.

Pan y canom am y Barnau a'r Melldithion, ac am y Digllonedd echrydus a'r Dinystr, a lefara Ysbryd Duw yn erbyn annuwjолjon y byd; fe ddylai hynny weithio ynnom ymddarostyngiad mawr a deffroad, gan geisio a chwilio'n ffyrdd yn ddyfal, ac ymegnio i ddyfod yn nesnes at Dduw beunydd, ac astudio y diolchgarwch mwyaf iddo am y Grâs a'r Prynedigaeth sydd yng Nghrist Jesu.

A phan y canom ryw Salmau a fo'n crybwyll am yr Aberthau a'r Seremoniau, neu'r Defodau cysgodol a oedd gynt yn perthyn i Addoliad Duw yn y Deml; ni a ddylem ddyrchafu ein meddyliau i foli Duw yn yr Ystyr Efangylaidd o honunt, megis ag yr ydys yn eu hamlygu hwy i'n dyalltwriaeth ni yn fwy golau yn y *Testament Newydd*: Canys felly y dylem ni ganu Mawl, ac addoli Duw yn ddyallus, ac onid ê, nid ydym ond cynnyg iddo aberth.

an ffyljaid ^a, ag y fyddant mor gâs a chwydog yng ngolwg Duw, a'r creadurjaid clóff, deilljon, a meirwön, a ddygai rhagrithwyr gynt i'w hoffrymmu i Dduw ^r; a thrwy hynny a dynnasant Farn, a Dinystr, a Melldith Dduw ar eu pennau.

4. Y mae yn rhaid i ni ddysgu *canu Mawl i Dduw â'r gâlön*, ac nid â'r genau yn unig; ac i leferydd ein genau gyffrôî awyddfryd gwresog y gâlön: Canys hyn yw diben Cerdd-lafar ein gwefusau; sef, i gynhyrfu ein hysbrydoedd ni a dirgel ddŷn y gâlön i foliannu Duw. Dymma'r hyn y mae Duw yn ei ofyn, ac yn edrych am dano yn bennaf, ym mhob Rhan o'i Addoliad. *Fy mab, moes i mi dy gâlön ^r. — O berwydd nid edrych Duw fel yr edrych dŷn; canys dŷn a edrych ar y golygiad, ond yr Arglwydd a edrych ar y gâlön ^s. Dymma'r modd yr oedd Grâs Duw yn dysgu, ac yn deffrôî'r Duwjoljon i'w foliannu ef yn yr amferoedd gynt, ac yn nyddjau'r Hên Destament; megis y mynega Dafydd am dano ei hun. Clodforaf di, O Arglwydd! â'm holl gâlön ^t. — Fy enaid, bendithia'r Arglwydd; a chwbl fydd ynnof, ei Enw sanctaidd ef ^u. A thymma'r modd y mae Yfbyrd Duw yn ein dysgu ni yn y Testament Newydd i ganu ei Fawl. Preswylled gair Crist ynnoch yn helaeth, ym mhob doethineb; gan ddysgu, a rhybuddio bawb ei gilydd, mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysbrydol; gan ganu trwy râs yn eich calonau i'r Arglwydd ^v. — Gan lefaru wrth ei gilydd mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysbrydol; gan ganu a pbyngcio yn eich câlön i'r*

^a Preg. v. 1.   ^r Mal. i.   ^t Diar. xxiii. 26.   ^s 1 Sam. xvi. 7.   ^u Sal. ix. 1.   ^v Sal. ciii. 1.   ^y Col. iii. 16.

Arglwydd *. Ond ni ddichon neb ganu i'r Arglwydd trwy Râs yn eu calonnau, oni bydd Grâs Duw wedi dyfod i mewn i'w calonnau hwy, a chwedl cael ei berffaith waith yno i adnewyddu'r gâlôn : Am hynny y dylai pawb weddio Duw yn daer am Râs i'w hadnewyddu, am Râs i'w goleuo, am Râs i'w sancteiddio, ac am Râs i addoli Duw mewn ysbryd a gwirjonedd, ac i ddeffrôl eu holl ferch, a'u myfyrdod, a galluoedd eu heneidjau, i ganu Mawl i Dduw yn gynnes, ac i ganu a phyngcio yn eu calonnau i'r Arglwydd; fel y bo Melusgerdd neu Beroriaeth hyfryd iddo ef yn y dŷn oddi mewn, gan orfoleddu ym Mawl yr Arglwydd. Heb i ysbrydoedd a chalonnau dynjon fod ar waith yn Addoliad Duw, nid yw'r Gân fwyaf hyfrydlais â'r genau yn unig, ond fel *efydd yn seinio, neu fymbal yn tingcian*, yng nghlustjau Duw, ac yn ddiles iddunt eu hunain : Am y cyfryw y dywed yr Arglwydd, *Nesáu y mae y bobl hyn attaf â'u genau, a'm banrbydeddu â'u gwefusau; a'u câlôn fydd bell oddi wrthyf. Eithr yn ofer y'm banrbydeddant i y*.

5. Ni a ddylem ganu Mawl, a chyflawni pob Dyledswydd arall, yn *Enw'r Arglwydd Iesu*; gan ddisgwil yn obeithiol, trwy Ffydd, er i Dduw eu derbyn yn gymmeradwy yn ei olwg, ar gyfrif Crist yn unig : Canys llygre-digaeth lawer sy'n aros yn y Dynjon gorau tra font yn y byd hwn, a llesgedd lawer sy'n gymmysgedig am ben ein Dyledswyddau gorau. Ond bendigedig fytho Duw; yr hwn, er Mawl Gogoniant ei Râs ef, *a'n gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr Annwylid* *. Efe a wnaeth ei Bob

* Eph. v. 19.

y Math. xv. 8,9.

* Eph. i. 6.

ei hun yn offeiriadaeth sanctaidd, i offrymma
 aberthau ysbrydol, cymmeradwy gan Dduw trwy
Jesu Grist ^a. O's edrych Duw arnom fel yr ŷm
 ni ynnom ein hunain, ni bydd dim a wnelom
 yn gymmeradwy, ac ni chyfiarwnbéir un cnawd
 o bonom yn ei olwg ef ^b; a'n holl Ddyledswydd-
 au a deifl efe ymmaith oddi wrtho fel pethau
 ffiaidd. Ond Crist yw'r hwn sy'n byw byth i
 eirjol drosom ^c; yr Archoffeiriad trugarog, ac y
 fedr gyd-ddioddef gyd â'n gwendid ni; trwy'r
 hwn y mae i ni ddysodfa byderus o flaen gorsedd-
 fainge y grâs ^d. Efe yw'r Angel, sydd gan-
 tho arogl ddaeth lawer, i'w offrymmau gyd â gwe-
 ddiau'r boll saint ^e. Trwyddo ef y rhoddir
 gogoniant i Dduw yn yr eglwys dros yr holl gen-
 bedlaethau ^f. Am hynny yr Apostol a ddy-
 wed fel hyn: Pa beth bynnag a wneloch, ar air
 neu ar weithred, gwnêwch bob peth yn Enw'r
 Arglwydd *Jesu*, gan ddiolch i Dduw a'r Tâd
 trwyddo ef ^g. — Trwyddo ef, gan hynny, offrym-
 mwn aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn
 yw ffrwyth gwefusau yn cyffesu i'w Enw ef ^h.

6. Ni a ddylem edrych yn ofalus, am ganu
Mawl i jawn ddiben; sef, er adeiladaeth ei gi-
 lydd; ac yn bennaf er Gogoniant i Dduw, i
 sawrygu ei Enw gogoneddus ef, ag sydd ddyr-
 chafedig goruwch nefoedd a daear, ac i gan-
 mol Haeljoni ei Gariad ef a'i Ddajoni tu ag
 attom. *Yr hwn a abertho* i mi fawl (medd yr
 Arglwydd) a'm gogonedda i ⁱ. Ac felly y mae
 efe yn gorchymmyn i ni wneuthur pob peth:
Pa bethau bynnag a wneloch, gwnêwch bob peth

^a 1 Petr. ii. 5.

^b Sal. cxliiii. 2.

^c Heb. vii. 25.

^d Heb. iv. 15, 16.

^e Dad. viii. 3.

^f Eph. iii. 21.

^g Col. iii. 17.

^h Heb. xiii. 15.

ⁱ Sal. l. 23.

er gogoniant i Dduw^k. Gwiliwn, gan hynny, er i ni ganu trwy Râs yn ein calonnau i'r Arglwydd; nid i unrhyw ddiben cnawdol a chwithbig, ond er Clôd i Dduw, nid i gael canmoliaeth i ni ein hunain. Duw eiddigus yw efe : *Ni rydd efe ei ogoniant i arall*^l. Mae'n beryglus i sefyll rhwng Duw a'i Ogoniant. Ni oddef Duw i ni ei ysbeilio ef o'i Anrhydedd. O's cymmerwn ni Fawl yr Arglwydd yn ein genau, i geisio gogoniant i ni ein hunain, ac i borthi rhagrith a balchder ein calonnau, *ni a dderbyn-iwn ddamnedigaeth fwy*.

7. Mae yn perthyn i ni ganu Mawr i'r Arglwydd, *gyd â gŵyllder a gostyngeiddrwydd mawr*. Mae efe yn ogoneddus mewn Sancteiddrwydd, yn ofnadwy mewn Mawr. Perffeithrwydd a Mawrhydi annrhaethadwy a berthyn iddo; a ninnau, beth ydym ond llwch a lludw! carennydd, fef brodyr a chwiorydd pryfedach y pridd! Mae efe yn burach nâ'r nefoedd, a'i Ogoniant yn ddisgleiriach nâ'r haul; a pha beth ydym ni, ond caethweision y tywyllwch, a ffeiddiach nâ dom yr heolydd! Am hynny fe berthyn i ni ystyriaid, gyd â pha gymmaint o ŵyllder a pharchedig ofn y dylem agoryd ein geneuau i foliannu'r Duw Mawr, a chyd â pha fath ostynggeiddrwydd y dylem ni gymmeryd ei Enw a'i Eiriau cyffegredig ef yn ein gwefusau halogedig. Fe ddywedir am Seraphjaid y nefoedd, eu bod bwy yn gorchguddio eu bwynebau â'u hadenydd, pan lefent y naill wrth y llall, Sanct, Sanct, Sanct, yw Arglwydd y lluoedd, yr boll ddaear sydd lawn o'i ogoniant ef^m. Mae Duw yn gwrthwynebu'r beilchjon melldigedig, ag a

^k 1 Cor. x. 31.^l Esay xlii. 8.^m Esay vi. 2, 3.

deuant ger ei fron yn uchder eu ffroen, ac ysgafnder eu meddwl ; ond efe a edrych yn garuaidd ar y truan, a'r cystuddiedig o ysbryd, ag fy'n crynu wrth ei air efⁿ.

Gyd â Pharch mawr a Gostyngeiddrwydd yn y dŷn oddi mewn, a chyd ag Ymddygiad gweddaidd a pharchus yn y dŷn oddi allan hefyd, sef mewn gwedd oftyngedig yn y corph a'r enaid, y dylem addoli'r Arglwydd : Canys ei eiddo ef yw'r naill a'r llall ; efe a brynnodd bob un o'r ddau. *Er gwerth y prynwyd chwi ; am hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich ysbryd, y rhai fydd eiddo Duw °.*

8. Fe ddylid, bob amser, ddewis geiriau o ystyr a matter perthynafol, i foli Duw ar Gân : Nid cymmeryd, yn fyrbwyl ac yn ddiystyr, rhyw eiriau neu gilydd fel y digwyddo, neu'r Salm gyntaf a ddél i'n golwg wrth droi'r llyfr ; ond dewis, trwy jaw'n farn dyalltwriaeth, y cyfryw Salm, neu Adnodau, ag y dybiom ni fod yn fwyaf cymmwys i'n hachos a'n cyflyrau ni, ac i amgylchiad a chyflyrau y rhai a fyddo'n bresennol gyd â ni ; neu'r cyfryw eiriau a fo'n fwyaf perthynafol i'r rhan honno o Addoliad Duw, ag y fo'm ni'r pryd hwnnw yn ei gylch. Y mae'r esgeulusdra ynghylch hyn yn aml, ac yn feius jaw'n ; y mae'n gywilyddus ac yn annioddefol : Canys y mae hyn yn gwneuthur Mawl Duw yn anhardd ac yn anfuddjol, ac yn argoel fod y rhai a wnânt felly yn ddynjon diſwyn a digydwylbod, ac yn ddigyfrif am Ogoniant Duw : canys fe ddylai'r fawl a hoffant ei Fawl ef, fod yn gyfarwydd yn y Salmau Canu ; a chweddi dysgu amryw rannau

o honunt ar eu côf, fel y gallont droi yn ebrwydd at eiriau perthynafol i ganu ar eu pennau eu hunain, ac yn y Teuluoedd. A'r cyfryw a fo'n rhoddi Salmau allan yn yr Eglwysydd a Chynulleidfaoedd cyhoeddus, a haeddant eu ceryddu a'u difwyddo, oni chymmerant boen i ddysgu arwain y Gynulleidfa i ganu Mawl mewn modd cymhefur a buddiol; ac i ofod allan Salm o ystyr adeiladol yn ôl yr achos a'r amfer, a chyfaddas i'r Trugareddau, neu'r Monteision, a'r Gwaredigaethau, a'r Bendithion, a fyddo pawb o honunt yn gyffredin yn eu derbyn; neu ynteu ynghylch y Diffygion, neu'r Trallod a'r Pechodau, a fo'n perthyn yn gyffredin iddunt. Mae'n gymmwys i ganu Salm o flaen *Pregeth*, o ystyr fuddiol i ddeffrôl serch ac ysbrydoedd y Gynulleidfa i dderbyn Gair Duw yn awyddus; neu Salm y fo'n cynnwys Ymbiliau am Gymmorth a Bendith ar y Gair er adeiladaeth: A phob amfer ar ôl *Pregeth*, fe ddylid roi allan ryw Adnodau ag y fo'n berthynafol i'r Athrawiaeth, neu a fyddo'n dangos Gwynfyd y rhai ufudd i Air Duw, a'u Diolchgarwch i Dduw am dano, a Rhagorfreintiau ei Eglwys ef goruwch pobloedd eraill. Canys hyn yw Gorchymmyn Duw: *Gwneler pob peth er adeiladaeth* v.

9. Tu ag at *jawn addoli Duw yn y Ddyledswydd o Ganu Mawl*, ni a ddylem yn ddisrifol weddio am Gymmorth yr Ysbryd Glân. Efe a'n dysg, efe a'n cymmorth ac a'n bywjocâ, fel y byddo'r Gwaith nefol hwn yn fuddiol, yn hoff, ac yn felus i ni; megis y dywed yr Apostol: *Ni wyddom ni beth a weddiom, megis y dylem*

ond bod yr Ysbryd yn cynborthwyo'n gwendid ni *.
 Felly ni wyddom ychwaith pa fodd i ganu
 Mawl, na pha fodd i gyflawni unrhyw ran
 arall o Addoliad Duw, megis y dylem, heb ei
 Gymmorth a'i Gyfarwyddid ef : Hebddo ef
 ni allwn ni ddim ; ond trwyddo ef yn ein ner-
 thu ni, ni allwn bob peth. Oni bydd yr Yf-
 bryd Bendigedig hwn ar waith yn ein hyfbryd-
 oedd, fef yn ein heneidjau ni, ni's gallwn ni
 fwynhau Cymmundeb â Duw wrth ganu Mawl,
 nac mewn un Ddyledswydd arall. Y mae Yf-
 bryd Duw (megis Cyfaill caredig a fai'n sefyll
 yn ein hymmyl i gynnyg i'n helpu) mor ewy-
 llysgar ag yw e'n abl i'n cynhorthwyo : ond y
 mae yn ddirmyg mawr iddo, pan fyddom yn
 ei lwyr-esgeuluso, ac na fynnom gymmaint ag
 ymbil am ei Gymmorth, ond yn hytrach ei
 wrthod, pan fyddo efe yn cynnyg ein helpu.
 Megis y dylem daer-erfyn am Ymgeledd yr
 Ysbryd Glân i'n cymmorth i weddio pan
 fyddom ar ein glinjau ; yr un ffunydd y dylem
 yn ddiesgeulus anfon ochenaid bruddaidd i fynu
 at Dduw, yn Enw Crist, wrth ganu Mawl,
 am Awelon Grâs Duw i anadlu arnom, i beri i
ffrwythau peraidd y Grasau a blannodd Crist
 yn ein heneidjau ni (fel gardd o ber-lysfiau)
 roddi allan eu perarogl, ac i adael i ni gael
 Cymmundeb ag ef, a phrofi Hyfrydwch ei
 Gariad. Yna y byddwn megis rhai yn cael ein
 groesawï a'n gwleda ger ei fron ; fel y pro-
 fodd llawer o'r Seintjau : Eu heneidjau *a ddi-*
ronwyd megis â mēr ac â brasder, pan y canasant
faul a gwefusau llafar *. Ac felly hefyd mae
 sampl yr Eglwys yn dysgu i ni weddio : De-

ffro di, ogleddwynt, a thyred, ddeheuwynt ; chwstb
ar fy ngardd, fel y gwasgarer ei pberaroglau :
deued fy Annwyl yd i'w ardd, a bwytaed ei ffrwyth
peraidd ei hun^s. A'r Arglwydd a ganiataodd
ei dymuniad, gan ateb ; Deuthym i'm gardd,
fy chwaer a'm dyweddi ; cesglais fy myrr gyd
â'm perarogl ; bwyteais fy nîl gyd â'm mêl ; yfais
fy ngwin gyd â'm llaeth : bwytêwch, gyfeilljon ;
yswch, ie yswch yn helaeth, fy rhai annwyl^t.

10. Mae'n ddiammau, y bydd efe yn Gym-
morth ac yn Gyffur mawr, yn y Rhan nefolaidd
hon o Addoliad Duw, i barwb annog a dysgu eu
Plant a'u Teulu, a chynnifer a allont berswadio o'u
Cyfeilljon, i ganu Mawr a chydseinio Clôd i Dduw,
gyd â hwynt eu hunain. Fe fydd y Gerdd nefol
yn felusach, a'r Beroriaeth yn fwy hyfryd : A
phe baent ond dau neu dri yn ymosod ynghyd
i foliannu'r Arglwydd yn barchus, yn ddiau
Duw a fydd yn eu mysg hwynt ; a hwy a
fyddant fel Eglwys, neu'n hytrach, fel Nefoedd
fychan ar y ddaear. Fe roddodd *Moses*, ychydig
cyn ei farw (fel y soniais o'r blaen) *Gân* i bobl
Isrâel, a'u Plant, fel y dysgent hwy hi eu hun-
ain, ac y parent i'w Plant ei dysgu hefyd ; fel
y byddai iddunt hwy a'u Plant, ar ôl ei farw-
olaeth ef, adnabod ac addoli Duw. Oni wnêwch
chwithau eich gorau, i beri i'ch Plant ddysgu
Salmau a Hymnau ar eu côf i addoli Duw (yr
hyn fydd yn Lluniaeth ysbrydol i'w meithrin
mewn Grâs a Duwjoldeb) hwy a ddyfgant gan
eraill, yn y byd llygredig hwn, ganeuau masw-
eddol i addoli'r Diafol, ag y fydd yn wenwyn
marwöl i ddistrywio eu heneidjau. Oni fydd yn
fwy hyfryd, ac yn fwy o lawenydd i'ch cal-
der.

nan chwi, glywëd hwy yn cydganu â chwi Faw
i Enw gogoneddus Duw, nag iddunt gael eu
dysgu gan eraill i gymmeryd ei Enw ef yn ofer
ac i alw ar enw'r Diafol?

Y mae yn ddigon sicr gennyf, pe bai Canu
Mawl yn ddefosiynol, yn cael ei arferu yn fwy
yn y byd, gan bawb ag fydd yn arddel Duw
ac i'r cyfryw annag a dysgu eraill i foliannu
Duw gyd â hwynt, y cynhyddai Duwjoldeb yn
fwy mewn Eglwysydd, a Theoluoedd, ac ym
mhob dŷn ag a'i harferai yn barchus ac yn ddy-
fal. Ond nid wyf yn meddwl, mai Canu Mawl
ywr unig ffordd i addoli Duw, megis y sonias
yn nechreuad y Traethawd: Canys, fe ddylai
pawb edrych yn ddigellwair am jawn arferyd
yn eu hamserau priod, pob un o Foddjon Grâs
a'r Ordinhadau sanctaidd eraill a orchymmyn-
nir yn yr Ysgrythur Lân, na wahaned neb y
pethau a gyffyllidodd Duw. Ond y mae Canu
Mawl yn Ordinlâad a barhâ byth; yn gyfryw
hefyd ag fydd yn cyffuro eneidiau dynjon, ym
mhob cyflwr, yn fuddiol i'w cynhorthwyo ym
mhob Dyledswydd arall; a, thrwy Râs yr Ar-
glwydd Jesu, yn fuddiol i'w cymhwyso hwy i
Deyrnas Nefoedd; lle y cânt, mewn Gwynfyd
perffaith, a Gorfoledd digymmysg, disefur, a
dibaid, fwynhâu Duw, a'i foli yn ddiddiwedd.
O na byddai i pawb, gan hynny, yn ddibali-
glodfori Duw dros wyneb yr holl ddaear! *Ben-
digidig fyddo Arglwydd Dduw Israhel, o dragy-
wyddoldeb byd dragywyddoldeb. A dywedodd yn
eidd bebl, Amen, gan foliannu'r Arglwydd.*

1 Cron. xvi. 36.

Diredd y RHAN GYNTAF.

